

lev

LEV BLADET NR. 5. SEPTEMBER 2017

Kim er på
førtidspension,
Astrid er på
fleksydelse
– han fik et job
efter to måneder,
hun gik arbejdsløs
i tre år

Landsforeningen
LEV

UDVIKLING FOR UDVIKLINGSHÆMMEDE

FOKUS

18

Dialogmetoden
viser vejen til
indflydelse

LÆS OGSÅ

28

Spillet
om STU'en

»Alle har ret til et fedt højskoleophold«

Her bliver
ALLE
set og hørt

Venskaber, oplevelser og udfordringer

Slanke- linjen

Livsglæde
Spis sundt
Dyrk sjov motion

Den praktiske linje

er bl.a.
Have og Natur
Cykelværksted
IT- og
medieværksted

STU

Klar til at flytte
hjemmefra
Leve sundt og
selvstændigt

Højskole er også

Friluftsliv
Musik · Drama
Billedkunst

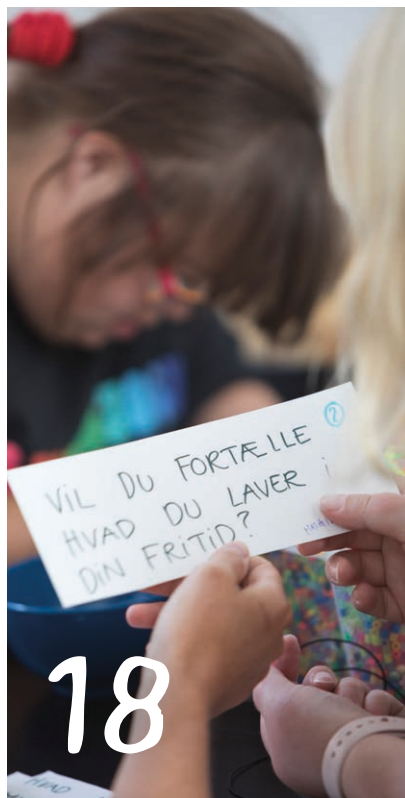
Djurslands Folkehøjskole

En højskole for alle · også for udviklingshæmmede

www.djfh.dk

Drammelstrupvej 15 · Tirstrup · 8400 Ebeltoft · Telefon: 87 52 91 20 · post@djfh.dk

indhold

- 4 Kort nyt**
- 5 Leder** – Endelig: Stort politisk røre om førtidspensionsreformen
- 6 Førtidspension eller fleksydelse** – To helt forskellige verdener
- 12 Et rigtigt hjem** – Økonomaftale mellem regering og KL undergraver retten til eget hjem
- 15 Familiekurser 2017**
- 18 Det er vigtigt, hvad vi siger** – Dialogmetoden viser vejen til indflydelse
- 24 Frontløber** – Mohamed Hersi skal inspirere udviklingshæmmede til at dyrke eliteidræt
- 26 Nej til institutioner** – FN øger fokus på retten til at bo selvstændigt
- 28 Spillet om STU'en** – Ungdomsuddannelsen er blevet en varm politisk sag
- 32 Billedkøgebogen** – Lige til at spise
- 34 LEV-venner** – Venskaber mellem ældre med udviklingshæmning og frivillige
- 38 Debatten** – Hvad er en STU reelt værd?
- 41 LEVs landskonference 2017**
- 44 Glimt fra årets folkemøde**
- 49 LEV nyt**
- 51 Kort nyt**

Min lillebror er mutant

Af Emil Blichfeldt,
illustreret af
Anna Degnbøl
80 sider, 99 kr.
Udgivet af
forlaget Calibat

Min lillebror er mutant

"Det var onsdag morgen, og Mads var lige så irriterende, som han plejer. Han var sur, fordi der ikke var noget mælk at hælde på havregrøden. ... Min mave snørede sig sammen, jeg skulle i hvert fald ikke nyde noget af, at mine venner kom hjem og så, hvor skør min lillebror var. Måske var han otte år, men han opførte sig som en på fire. Han slog i bordet og kom til at ramme sin ske, så havregrøden fløj gennem luften og ramte mig. "Slap nu af Mads, din fucking spasser," skreg jeg, da det klistrede stads gled ned ad min trøje. Mads var ligeglad, men mor stirrede surt over på mig. "Jeg vil ikke høre dig kalde din bror spasser. Mads har Prader Willi Syndrom.""

Citatet er fra en ny børnebog med titlen "Min lillebror er mutant", skrevet af Emil Blichfeldt. Bogen handler om Ebbe, der har en lillebror med handicap. Det er ikke nemt for Ebbe at vokse op med sådan en lillebror. Han føler sig anderledes end sine kammerater, og hans hverdag ligner på nogle områder ikke andres. Hans lillebror Mads skal holdes

i hånden, når Ebbe følger ham i skole, og Mads bliver vred, når noget ikke er præcis, som det plejer. Derfor synes Ebbe, det er pinligt at have kammerater med hjem.

Forfatter Emil Blichfeldt er selv vokset op med en handicappet lillebror, men modsat Ebbe i bogen var han ikke pinligt berørt over det. Når hans venner bemærkede det, trak han bare på skuldrene og sagde: "Ja, han er anderledes. Det er, fordi min lillebror er mutant."

Den indgangsvinkel til broderens handicap havde han lært af sin mor, der tidligt accepterede og forstod, at lillebroren ikke var normal og aldrig ville blive det. Men hun var overbevist om, at han kunne få et godt liv på sine egne præmisser.

Med denne lille bog håber Emil Blichfeldt at få børn til at se på handicappede med nye øjne. Emil Blichfeldt er tidligere nomineret til Orla-prisen i 2016.

Afskaffelse af midlertidig fritagelse fra Digital Post

Folketinget har vedtaget et beslutningsforslag, der afskaffer de to-årige midlertidige fritagelser fra Digital Post. Det betyder, at alle midlertidige fritagelser fra den 1. oktober 2017 gøres tidsubegrænsede, ligesom der fremover kun gives tidsubegrænsede fritagelser.

Ændringen skal gøre processen nemmere og enklere for borgerne, men også lette kommunernes arbejde med at udstede fritagelser.

HVAD SKER DER KONKRET?

Omkring 35.000 borgere er i dag midlertidigt fritaget fra Digital Post. Digitaliseringsstyrelsen udsender primo september et fysisk brev til de berørte borgere med orientering om, at deres fritagelse gøres tidsubegrænset. Bopælskommunen vil fremgå som afsender af dette brev. Langt de fleste fritagelser fra Digital Post er i dag tidsubegrænsede, og for disse borgere er der ingen ændring.

Fra ændringens ikrafttrædelse vil der fremover kun gives tidsubegrænsede fritagelser.

AF ANNI SØRENSEN,
LEV'S LANDSFORMAND

ENDELIG: Stort politisk røre om førtidspensionsreformen

Landets seks største kommuner kritiserer førtidspensionsreformen for at være for restriktiv og kræver politisk handling, 41 faglige organisationer kræver tilsvarende ændringer, og der er røre i det politiske flertal bag reformen på Christiansborg. LEVs egen undersøgelse blandt vores medlemmer viser, at unge med udviklingshæmning er blevet hårdt ramt. Det er på høje tid med en reform af reformen.

Debatten om førtidspensionsreformen og dens konsekvenser har bølget frem og tilbage siden 2013, hvor reformen blev vedtaget. LEV og mange andre organisationer udtrykte – allerede før reformen trådte i kraft – stor bekymring for, hvordan det ville gå i praksis.

Politikerne på Christiansborg forsikrede os om, at reformen med en 40 års grænse og ressourceforløb ikke ville påvirke LEVs målgruppe, da der oftest ville være tale om åbenlyse pensions-sager. Mennesker med udviklingshæmning var nævnt direkte i lovens bemærkninger, og denne gruppe skulle fortsat bevilges førtidspension.

Alligevel oplevede vi, at antallet af nytilkendelser af førtidspension til mennesker med udviklingshæmning blev halveret allerede i 2014. Niveaueet et steget svagt siden, men ligger stadig markant under niveauet før reformen. Som vi beretter om i dette nummer af LEV Bladet, har vi gennemført en undersøgelse blandt LEVs medlemmer, som viser, at

en større gruppe unge med udviklingshæmning efterlades på diverse kontanthjælpsydelse uden udsigt til job: Ingen er i ordinær beskæftigelse og ingen er i fleksjob, som ellers skulle være den lovede effekt af reformen.

Partierne bag reformen har stædigt fastholdt, at intentionerne med reformen var gode og rigtige: Ingen skal "parkeres på passiv forsørgelse". Til gengæld har disse partier anklaget kommunerne for ikke at administrere loven rigtigt.

I løbet af de seneste måneder har flere centrale aktører blandet sig i debatten med stadig større tyngde. Dagbladet Information har bragt en række artikler, hvor kritikken af kommunernes forvaltning har været massiv. Dette gav anledning til en opsigtsvækkende reaktion fra landets seks største kommuner med en meget klar besked: Det er ikke kommunernes forvaltning, den er gal med, det er loven, som er formuleret så firkantet, at vi ikke kan tilkende de førtidspensioner, vi egentlig gerne ville. Lovgivningen er "simpelthen blevet for stram" og dokumentationskravene for hårde med det resultat, at borgere sidder fast i systemet i årevis. De seks kommuner beskrev

også det store problem, at der på tværs af kommunerne er store forskelle i, hvordan der tilkendes førtidspension.

Jeg er naturligvis meget glad for kommunernes krav til Folketinget om at tage ansvar og gennemføre ændringer i lovgivningen, som kan imødegå kommunernes kritik, også selvom jeg ikke mener, kommunerne i deres henvendelse påtager sig det nødven-

dige ansvar for deres egen forvaltning af loven. Kritikken har efterfølgende medført politiske tilkendegivelser om en vilje til at gennemføre ændringer i lovgivningen.

Senest har en bred alliance af 41 faglige organisationer blandet sig i debatten og stillet beskæftigelsesministeren og forligskredsen seks helt konkrete ændringsforslag til reformen.

Jeg er meget glad for disse tilkendegivelser, som alle er med til at sikre et bredt og massivt politiske pres for helt nødvendige ændringer af lovgivningen. I LEV imødeser vi efterårets politiske debatter og reformer med positive forventninger – alliancerne og argumenterne er stærke.

Partierne bag reformen har stædigt fastholdt, at intentionerne med reformen var gode og rigtige: Ingen skal "parkeres på passiv forsørgelse"

FRØKEN FLEKS OG HR. KLAP

AF MORTEN BRUUN FOTO ■ THOMAS SJØRUP

Kæresteparret Astrid og Kim er glade for at arbejde. Men mulighederne er forskellige, fordi han er på førtidspension, og hun er på fleksydelse. Mens Kim fik et arbejde på mindre end to måneder, gik hun arbejdsløs i tre år

Vi er i Ballerup vest for København, hvor Astrid Christensen netop er kommet hjem fra arbejde og gør klar til at fejre weekenden med sin kæreste Kim Mikkelsen.

Hun arbejder i et nærliggende supermarked, hvor hun fylder varer på hylderne. Nøjagtigt ligesom Kim, som har et tilsvarende job i Farum, og derfor tager det lidt længere tid, før han dukker op. Men da han endelig åbner døren til parrets to-værelses lejlighed og løsner det lange hår, som i arbejdstiden er sat op i en hygiejnisk knold i nakken, er det tydeligt, han har været savnet.

- Hej skat. Jeg har købt rød sodavand, siger Astrid og planter det første af mange smækys på munden af Kim.

Der er mange ligheder i deres liv. Begge er 35 år. Begge holder med fodbold-

klubben FCK. Begge er vilde med gyserfilm og heavy metal. Og så er både Astrid og Kim "udviklingshæmmede" og har kognitive handicaps. Men her stopper ligheden også.

Kim er på førtidspension og har derfor adgang til et af de skånejob, Landsforeningen LEV formidler gennem Projekt KLAP. Astrid er tildelt fleksjob, og det betyder, at der er langt mellem de skræddersyede stillinger, der passer til hende.

BARE DET VAR MIG

Det blev meget konkret, efter at de for to år siden mødte hinanden via Facebooksiden "Venskab til venskab for sentudviklede og udviklingshæmmede". De faldt pladask for hinanden, og et år senere flyttede Kim fra Aalborg til Ballerup.

Dengang havde Astrid søgt efter fleksjob i godt tre år. Men forgæves, for det var simpelt hen umuligt at finde en stilling, der matchede de forudsætninger, hun har med i bagagen.

Men da Kim rykkede ind i lejligheden med sin førtidspension, varede det ikke en gang to måneder, før han havde fået et job gennem KLAP.

- Det var helt vildt, så hurtigt det gik. Jeg er rigtig glad for jobbet, men hvis KLAP en dag slår et job op i for eksempel Elgiganten, vil jeg overveje at søge det. Elektronik er min store interesse, siger Kim og bliver afbrudt af kæresten:

- Det var så dejligt, at du fik dit job så hurtigt. Men jeg var lidt ked af

det og tænkte *bare det var mig*, siger Astrid.

SAGDE NEJ TIL FØRTIDSPENSION

De tre år som fleksjob-ansøger – på ledighedsydelse – var tre lange år for Astrid. Hun har nemlig altid ønsket at klare sig selv. Også selv om betingelserne har været vanskelige, fordi

---

**”Det var så dejligt,
at du fik dit job så
hurtigt. Men jeg var lidt
ked af det og tænkte
bare det var mig”**

hun er født med en mild grad af autisme og har skizotypi – en sindslidelse, der blandt andet påvirker følelsesliv og adfærd. Derudover er hun også talblind og måtte have megen støtte, da hun som barn boede på specialinstitutionen Baunegården.

- Da jeg fyldte 18 år, tilbød kommunen mig at komme på førtidspension. Men det sagde jeg nej til. Jeg havde ikke lyst til at blive placeret på et beskyttet værksted. Jeg *ville* klare mig selv og drømte om at blive frisør, husker Astrid.

Hun blev optaget på Teknisk Skole og gennemførte grunduddannelsen, men det var umuligt at få en praktikplads. Ingen ville have en frisørelev med indlæringsvanskeligheder, og i stedet fik hun job som opvasker. Hun havde imidlertid ikke opgivet ambitionen om en uddannelse og søgte ind på handelsskolen i Ballerup for at blive salgsassistent. Med en del hjælp lykkedes det at fuldføre, men da hun var færdig og fik en fuldtidsstilling i en tøjbutik, måtte hun erkende et nyt nederlag. Ud over at hun ikke kunne overskue opgaverne med at bogføre uden støtte, var en arbejdsuge på 37 timer også for voldsom.

- Jeg var nødt til at sige op, og de næste mange år hoppede jeg fra job til job som opvasker og køkkenmedhjælper og den slags. Men jeg blev tit fyret efter en

måned, fordi arbejdsgiverne blev trætte af mig. Jeg var for langsom og lærte ikke tingene hurtigt nok, fortæller Astrid.

LÆRTE AT SIGE SOM EN HØNE

Da hun flyttede til Ballerup for seks år siden, var hun i gang med et psykiatrisk behandlingsforløb, og hendes nye kontaktperson på det psykiatriske ambulatorium OPUS kontaktede jobcentret og tog initiativ til at få afklaret, om Astrid skulle indstilles til førtidspension eller fleksydelse. Det tog et par år at behandle sagen, og da Astrid blev tildelt fleksydelse, startede hendes nedtur.

- Fleksjobbeviset gav ikke noget arbejde, for der er bare ikke ret mange fleksjob til sådan en som mig. Jeg søgte og søgte og græd tit, når det ikke lykkedes. Men jobcentret sørgede da for, at jeg kom på kurser. Jeg har gået til mindfulness, jeg har lært at sige som en høne, og jeg har siddet en hel time og gentaget sætningen "jeg er god, jeg er god," fortæller Astrid.

Derfor var hun glad, da jobcentret til sidst havde held til at indgå aftale om et fleksjob med det lokale supermarked.

- På det tidspunkt havde jeg i lang tid kimet jobcentret ned. Jeg var så træt af lortekurser og jobsøgning og ville bare have et arbejde, siger hun.

Jeg søgte og søgte og græd tit, når det ikke lykkedes. Men jobcentret sørgede da for, at jeg kom på kurser. Jeg har gået til mindfulness, jeg har lært at sige som en høne, og jeg har siddet en hel time og gentaget sætningen "jeg er god, jeg er god"

Kalder til konference

26. september er Landsforeningen LEV vært ved en konference på Christiansborg, hvor temaet bliver skånejob, fleksjob og ressourceforløb.

Målet er at skabe opmærksomhed om værdien af den opgave, Projekt KLAP har løftet gennem de seneste år. Her er det lykkedes at skabe over 2.000 job til førtidspensionister. Og på konferencen vil politikere og beslutningstagere møde nogle af de borgere, LEV arbejder med og for – og få at vide, hvorfor det er en god idé at styrke den indsats.

ET JOB I MATAS VIL VÆRE SJOVT

Astrid ved, hun ikke er alene. Hun går op i arbejdet med handicappedes rettigheder, og i sin fritid er hun blandt andet aktiv i Unge For Ligeværd (UFL) i København. Her er hovedparten af medlemmerne på førtidspension og ansat i et KLAP-job, mens de resterende 20 procent er på fleksydelse.

- Det ville virkelig være godt, hvis de kunne søge et job gennem KLAP, siger Mike Leon Græse, der er formand for UFL København – og selv er ansat i et fleksjob hos TV Glad.

Det synspunkt er Astrid Christensen helt enig i:
- Det var en veninde i UFL, der fortalte mig om KLAP. Og da Kim fik sit job, opdagede jeg for alvor, hvor stort det er. KLAP har bare så mange valgmuligheder, som vi ikke har i et fleksjob. Der er vi underlagt en masse andre, der bestemmer, hvad der skal ske, siger Astrid.

Fortryder du, at du sagde nej til førtidspension for 17 år siden?

- Ja. Det havde sparet mig for en masse besvær, hvis jeg var kommet på førtidspension. Men den gang ville jeg virkelig gerne klare mig selv. I dag må jeg bare erkende, at det ikke er muligt. Men jeg synes, at jeg i det mindste har gjort mig umage og bevist, at jeg bare gerne vil have et arbejde.

Hvad ville du gøre, hvis KLAP fik mulighed for at hjælpe dig til et job?

- Så ville jeg gerne arbejde i Matas. Jeg tror, det kunne være sjovt.

LEV-formand:

Win-win-win at behandle dem anstændigt

Det vil ikke bare være en win-win-situation, hvis en kvinde som Astrid Christensen får adgang til et job gennem Projekt KLAP. Det vil være win-win-win.

Sådan lyder det fra Anni Sørensen, der er formand for Landsforeningen LEV og stærkt pikeret over, at borgere som Astrid Christensen skal gå så grusomt meget igennem, at det nærmer sig "systemet for mennesket".

Anni Sørensen, Landsformand for LEV

Det er i mange tilfælde uværdigt at slæbe mennesker med handicap igennem langvarige ressourceforløb. Og der er flere af dem, der tildeles fleksydelse, der faktisk hører til i LEVs målgruppe. Samtidig ved vi, at det er nærmest umuligt at finde et fleksjob til dem, der er tildelt fleksydelse. Alle ville være bedre tjent med, at de fik et skånejob som dem, LEV formidler gennem KLAP, siger Anni Sørensen.

Formelt kan LEV vælge at lade nogle borgere med fleksydelse søge job gennem KLAP, men det vil være vanskeligt at styre. Blandt andet fordi fleksjob er omfattet af en mere kompleks lovgivning, der stiller større krav til både borgeren og arbejdsgiveren.

Det nemmeste og bedste vil være, hvis kommunerne bliver bedre til at fange de borgere, der er i vores målgruppe, og tildele dem førtidspension eller en form for tillempet fleksydelse. Det vil være godt for borgeren, systemet og den kommunale økonomi, siger Anni Sørensen.

Hun er derfor glad for, at der netop nu er voldsom megen fokus på konsekvenserne af den reform, der trådte i kraft i 2013. Henover sommeren har medierne berettet om adskillige tilfælde, hvor syge borgere er trukket igennem årelange afklaringsforløb. Historierne har vist, at loven administreres forskelligt i kommunerne, og en lang række aktører – heriblandt 41 fagforeninger – har opfordret til markante forbedringer, når reformen i løbet af kort tid skal evalueres.

Det er godt, den debat har fået så meget plads. Systemet er nødt til at opføre sig anstændigt – og i LEV kæmper vi for de borgere, der hører til i vores målgruppe og som får afslag på førtidspension, siger Anni Sørensen.

EKSPLOSION AF LEV-UNGE PÅ KONTANT- HJÆLP

Da reformen om pension og fleksjob trådte i kraft for snart fem år siden, opdagede Landsforeningen LEV hurtigt, at noget var helt galt.

På blot et år blev antallet af mennesker med udviklingshæmning, som blev tildelt førtidspension, mere end halveret fra godt 800 før reformen til 317 i det første reform-år.

Selv om antallet siden har været stigende og altså bevæget sig tilbage mod det tidligere niveau – blandt andet fordi LEV råbte alarm – er misforholdet stadig tilstede. Og det er ikke mindst LEV-gruppen af unge mellem 18 og 25 år, der mærker det.

LEVS UNDERSØGELSE AF FORSØRGELSESGRUNDLAG

En ny undersøgelse fra LEV, som har fået titlen *"Forsørgelsesgrundlaget for mennesker med udviklingshæmning"*, afslører, at næsten hver femte (18,24 procent) af de 148 unge under 25 år, der optræder i undersøgelsen, er på kontanthjælp eller en lignende ydelse som eksempelvis ressourceforløbs- eller revalideringsydelse.

Det er markant flere end i den "voksne" gruppe, hvor kun 1,31 procent af de 305 adspurgte over 25 år er på kontanthjælp.

Ydermere viser undersøgelsen, at det i løbet af de seneste knap fem år ikke er lykkedes

kommunerne at skaffe en eneste i målgruppen under 25 år et fleksjob. Tilsvarende har man heller ikke været i stand til at gennemføre et eneste sagsforløb, som har resulteret i, at den unge er blevet tilkendt et fleksjob. Og dermed er det andet end en løs påstand, LEV-formand Anni Sørensen diskuterer op med, når hun siger, at det nærmest er umuligt at finde fleksjob til borgere i LEVs målgruppe.

Det er ikke godt, at så mange af "vores" unge under 25 år er landet i kontanthjælpsystemet og dermed hører under jobcentret. Her møder de en helt anden verden med regler, procedurer og krav, som det kan være vanskeligt for "almindelige" borgere at hitte rundt i, og som selvsagt er endnu vanskeligere for vores målgruppe, siger Anni Sørensen.

LEV-undersøgelsen er den første af sin art. Den er gennemført elektronisk i april i år blandt LEVs medlemmer, og det er forældre eller andre pårørende, der har besvaret spørgeskemaet på vegne af den nærtstående person med udviklingshæmning. Resultatet baserer sig på 456 svar.

Undersøgelsen forventes offentliggjort på LEVs hjemmeside i september. I næste nummer af LEV Bladet ser vi nærmere på undersøgelsens resultater.

TAGE NISSEN A/S

Mosevej 2 • 6000 Kolding
Tlf. 7552 1487 • mh@tagenissen.dk

www.tagenissen.dk

Byen i Byen Aalestrup

Botilbud for voksne udviklingshæmmede

Knabergaarden 4, 1. sal, 9620 Aalestrup
www.byenibyen.vesthimmerland.dk

Forstander Nellie Hilding: Tlf 40 26 66 90

VESTHIMMERLANDS
KOMMUNE
- lysst til at gøre en forskel

Epi-Care® free epilepsialarm

- sikreste løsning ved krampeanfald.

Tryghed døgnet rundt

Ny armbåndsalarm giver tryghed for, at alvorlige anfald ikke overses. Epi-Care free kan anvendes døgnet rundt. Enkelt og bekvemt. Ingen indstillinger, nem at bruge, får til brug indendørs eller som mobil.

Klinisk testet

Epi-Care® free epilepsialarm er afprøvet i en stor, uafhængig hospitalstest. Testen viser, at alarmer med stor sikkerhed fanger tonisk/kloniske anfald både under søvn og i vågne timer.

Læs om den kliniske test på vores hjemmeside, og se video om brug af alarmer.

Danish Care
Technology ApS

Energivej 3, 4180 Sorø
Telefon 5850 0565
www.danishcare.dk
info@danishcare.dk

25 ÅRS ERFARING

I AT SÆLGE BUSSE TIL INSTITUTIONER, PLEJEHJEM OG HANDICAPPEDE

Vi tror på, at den største tryghed opnås, ved at du som chauffør kan få alt det, du har brug for ét sted. Som en del af Autohuset Vestergaard A/S kan vi i Rehabiliter specialindretning sørge for, at dit transportmiddel ikke bliver en del af de udfordringer din hverdag måtte have.

Rehabiliter Vejle | Flegmade 18 · 7100 Vejle
Rehabiliter Odense | Hestehaven 1 · 5260 Odense S
Rehabiliter Nærum | Nærum Hovedgade 1 · 2850 Nærum

BESØG VORES WEBSITE PÅ REHABILITER.DK
og find os på facebook!

REHABILITER
specialindretning

Et rigtigt hjem?

AF THOMAS GRUBER, POLITISK KONSULENT I LEV ■

Hvad er et rigtigt hjem? Det er der helt sikkert adskillige bud på. Men blandt de helt grundlæggende kendetegn er, at det er en bolig, som du har råderet over, så længe du betaler din husleje eller afdrager på dit lån - og i øvrigt overholder gældende 'ordensregler'. Det princip mener KL og regeringen tilsyneladende ikke skal gælde for mennesker med handicap, hvis man skal tro den seneste økonomiaftale

Den 1. juni indgik regeringen og KL (Kommunernes Landsforening) økonomiaftalen for 2018. Det gør de to parter hvert år, og fra omkring 2010 har der hvert år været elementer, som på den ene eller anden måde sigter på at stramme styringen af økonomien på det, som kaldes det specialiserede socialområde, herunder ikke mindst handicapområdet.

Økonomiaftalerne har fået en øget betydning over de senere år. I lukkede forhandlinger mellem politikere og embedsmænd fra Finansministeriet og KL's sekretariat lægges sporene for reformer, der kan få meget stor betydning for forskellige områder i kommunerne. Herunder ikke mindst for børn, unge og voksne med udviklingshæmning og andre handicap. Revisionen af servicelovens voksenbestemmelser blev eksempelvis aftalt i flere af disse økonomiaftaler.

Økonomiaftalen for 2018 er ingen undtagelse i denne sammenhæng. Aftalen indeholder elementer, der kan få betydning for LEVs målgruppe og andre med handicap – desværre primært i negativ retning. I denne artikel fokuseres på elementet om almene boliger og lejerettigheder, som må siges at være det, der kan få de mest indgribende konsekvenser. På næste side kan du se et udvalg af øvrige elementer i aftalen.

SKUFFET KL

KL fik heldigvis ikke den reform af serviceloven, som de havde håbet på. Tilbudsvifte, indsatskatalog, udvidet kommunalt skøn og forringelse af handicappedes rettigheder blev kasseret i de politiske forhandlinger på Christiansborg. Noget kunne tyde på, at der stadig er en del ærgrelse over dette, både i KL og i Finansministeriet. I økonomiaftalens afsnit om "Styring på socialområdet", gentager de to parter således den rituelle påstand om, at "der fortsat er udfordringer, der begrænser kommunernes styringsrum på en uhen-sigtsmæssig måde. Man aftaler derfor "... et fælles flerårigt analyseprogram", der skal "understøtte flow og progression for den enkelte borger, kombineret med bedre styringsmuligheder for kommunerne."

Der er intet i vejen med, at kommunerne leverer mere service for pengene – eller at indsatsen giver bedre resultater for den enkelte borger. Men vores hidtidige erfaringer viser entydigt, at "bedre styringsmuligheder for kommunerne" bør oversættes til 'forringede rettigheder' og mindre hjælp til mennesker med udviklingshæmning og andre handicap.

Denne oversættelse er markant og tydelig i økonomiaftalens afsnit 6 om "Billigere almene boliger". Her angives det ideelle formål at være lavere boligomkostninger for borgere i almene

ældre-/handicapboliger (herunder mange i LEVs målgruppe) samt en styrket rehabiliterende indsats. På overfladen er det jo svært at være uenig i de formål. Men de tiltag, som rent faktisk spilles på banen, er noget, man kunne kalde 'KL-classic': Svækkede rettigheder for borgerne og markant udvidelse af kommunernes disponeringsmuligheder.

Konkret foreslås det, at der indføres en såkaldt "Klausulmodel", som betyder, "... at kommunerne kan indskrive et krav i boligdokumenter/lejekontrakter for længerevarende tilbud efter serviceloven og almenlejeloven om, at borgeren kan revisiteres til en ny bolig, hvis borgerens plejebestand betydeligt forværres eller forbedres". Endvidere foreslås det, at der "... indføres hjemmel til at opsiges borgere ved om- og reorganisering af almene plejeboliger svarende til gældende bestemmelse i bekendtgørelse om lejerettigheder til beboere i længerevarende botilbud efter serviceloven." (side 10 i aftalen). Hertil kommer blandt andet et forslag om, at kommunerne lettere skal kunne omdanne varige botilbud til midlertidige, og omvendt – samt en såkaldt

”

KL og regeringen vil skabe nye andenrangs-borgere...

”præcisering” af reglerne for, hvornår kommunerne kan opsige borgere i midlertidige botilbud.

Samlet set – og hver for sig – udgør økonomiaftalens forslag på dette område et helt grundlæggende angreb på de lejelovsrettigheder, som mange mennesker med udviklingshæmning har opnået over de seneste årtier. Rettigheder, som både repræsenterer et afgørende signal om ligestilling og ret til eget hjem – og som i flere tilfælde har vist sig at udgøre en konkret beskyttelse af beboere imod kommuners nedlæggelse af almene boliger, drevet som botilbud.

LEVS LANDSFORMAND I JP:

SKABER IGEN ANDENRANGSBORGERE

Det var baggrunden for, at LEVs Landsformand Anni Sørensen i juli havde et længere debatindlæg i Jyllands-Posten. Under overskriften *”KL og regeringen vil skabe nye andenrangsborgere”* forklarer hun, hvilket fundamentalt opgør med årtiers handicapolitik, der vil være tale om, hvis disse ændringer vedtages af Folketinget. Hun mener desuden, at økonomiaftalen introducerer *”... en tænkning, hvor mennesker med udviklingshæmning igen ses som andenrangsborgere. En helt anden slags mennesker, hvor det ikke spiller nogen rolle, om offentlige myndigheder udviser respekt for deres bolig. De skal nu endnu en gang opleve, at deres hjem hviler på offentlige myndigheders nåde.”*

Anni Sørensen udtrykker desuden tvivl om, hvorvidt der vil være særligt store besparelser for kommunerne at hente ved at udhule sårbare borgeres ret til deres egen lejlighed. Men *”Omkostningerne i form af rettigheds- og værdighedstab for nogle af samfundets mest sårbare borgere er derimod kolossale.”* (Jyllands-Posten, 10. juli 2017).

Som det fremgår, er økonomiaftalens hensigt, at kommunerne skal kunne indskrive en midlertidighedsklausul i lejekontrakterne for mennesker med udviklingshæmning og andre med handicap, som bor i en almen bolig. Begrundelsen er, ifølge aftalen, at kommunerne dermed får bedre mulighed for at arbejde rehabiliterende, fordi beboere, som får brug for mere hjælp (for eksempel på grund af alderssvækkelse eller sygdom), kan flyttes til et andet botilbud, hvor der er mere hjælp tilknyttet. Efter de nugældende regler er kommunen forpligtet til at bevilge yderligere hjælp til en beboer, der hvor den pågældende bor. Hjælpen skal så at sige komme til borgeren – borgeren skal ikke flytte rundt efter hjælpen.

Derved lægger aftalen også op til en klassisk institutionslogik, hvilket ikke har meget med rehabilitering at gøre. Rehabilitering har udgangspunkt i det enkelte menneskes behov og udviklingsønsker – ikke i kommunal kapacitetsstyring. KL, og nu også regeringen, fortsætter derved det omsiggribende misbrug af positivt klingende faglige begreber. Hvilken effekt forestiller man sig mon i KL og Finansministeriet, at det har på den berømte tillidskrise mellem borger og system – mellem kommuner, stat og handicaporganisationer?

Se også artiklen på side 26: FN's Handicapkomité øger fokus på retten til at bo selvstændigt.

Andre temaer i økonomiaftalen

Set fra et LEV-perspektiv udgør økonomiaftalens forslag om midlertidige lejekontrakter, det mest problematiske element i økonomiaftalen. Men der er også andre elementer, som kan få betydning for mennesker med udviklingshæmning:

I kort form udgør de:

- **SKAL ANKESTYRELSENS UAFHÆNGIGHED STÆKKES?**

I aftalen står der blandt andet: ”Ankestyrelsens afgørelser har betydning for kommunernes styringsrum. Parterne er enige om at afdække ankestyrelsens praksis, herunder betydning for kommunernes muligheder for at arbejde rehabiliterende.”

- **FÆRRE TILSYN OG STØRRE RISIKO FOR AT BOTILBUD MED PROBLEMER RYGER UNDER RADAREN?**

I aftalen står der blandt andet: ”Afdækningen viser, at det bl.a. gennem et mere risikobaseret socialtilsyn er muligt at opnå en fokuseret dokumentation og frigive tid til kerneopgaven.”

- **BEDRE SAMMENHÆNG I INDSATSEN FOR BØRN MED HANDICAP?**

I aftalen står der blandt andet: ”Der er nedsat en arbejdsgruppe med deltagelse af regeringen, KL og Danske Regioner, der har undersøgt mulighederne for at skabe bedre sammenhæng i indsatsen over for børn med handicap og deres familie. På den baggrund er parterne enige om at arbejde for at styrke sammenhæng og fleksibilitet i indsatsen overfor børn med handicap.”

- **SKAL KOMMUNERNE OVERTAGE VISITATIONEN TIL FYSIOTERAPI?**

I aftalen står der blandt andet: ”Vederlagsfri fysioterapi og ridefysioterapi: Regeringen vil arbejde sammen med KL for bedre styringsmuligheder under de forestående overenskomstforhandlinger i regi af Regionernes Lønnings- og Takstnævn, herunder i forhold til visitationen.”

- **SVÆKKELSE AF HANDLEPLANEN ELLER STYRKET SAMORDNING?**

I aftalen står der blandt andet: ”En handleplan: Regeringen og KL er enige om, at antallet af handleplaner, som den enkelte borger har, med fordel kan reduceres til én samlet plan, hvilket vil skabe mere sammenhængende forløb for borgeren såvel som en mere effektiv ressourceudnyttelse.”

Ferielejre for alle – Det giver mening

Alle har ret til gode ferieoplevelser. FamilieNet udbyder i alt otte årlige Ferielejre i skolernes ferieperioder. Ferielejrene er et landsdækkende tilbud for ALLE børn og unge i vores samfund – med handicap eller ej.

Ideen er, at den enkelte deltager gennem en række af positive og udfordrende aktiviteter og oplevelser i løbet af ugen, får en større forståelse, både for egne, men også for sine medmenneskers muligheder og ønsker i livet.

Vurderingen af, hvornår en aktivitet på ferielejrene er en succes beror på, i hvilket omfang det lykkes at engagere alle deltagere i aktiviteten – ikke nødvendigvis med samme indsats, men således at alle bidrager med en nødvendig del til helheden. Det opleves som en stor succes, når den enkelte deltager oplever glæden ved at overskride nogle personlige grænser for, hvad der hidtil har været muligt – og når alle føler sig som en betydelig del af fællesskabet. Ferielejrene er for børn/unge i alderen 6-18år og Unglejr for unge i alderen 16-25år.

Se mere på vores hjemmeside og kontakt os gerne og få svar på spørgsmål

Kontaktoplysninger: Pindstrup Centret • Johs. F. la Cours Allé • 8550 Ryomgård
post@familienet.dk • Tlf.: 86 39 61 11

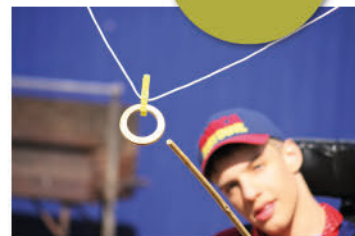
www.FamilieNet.dk
www.facebook.com/FamilieNet

Stjerne-
stunder
for alle

Fællesskab

Venskab

 FamilieNet.dk

se menukort samt mere om os på www.cafe-liv.dk

Dejlig hjemmelavet mad

Nyd den i vor hyggelige og anderledes café, eller fag med hjem.

- * kaffe, the, kakao * lagkage & skærekager
- * sandwich * tærter * lasagne * smørrebrød
- * Varme- & kolde retter -samt meget meget mere.....

DAGENS RET
kr. 65,-

GOURMET AFTEN

hver tirsdag og torsdag aften
2 retter kr. 199,- 3 retter kr. 249,-
Bestilling fredagen før er nødvendig

Café Liv **Åbningstider:**

Tirsdag, onsdag & torsdag: kl. 10.00 - 19.30
Fredag kl. 10.00 - 14.00

Hovedgaden 18 - 4270 Høng - tlf. 2310 5051

Pris pr. kursus
3500 kr.
 pr. person

Børn 0-1 år:
 1750 kr.

Bemærk

Kurserne tager ikke udgangspunkt i barnets diagnose, men forholder sig til generelle og relevante problemstillinger for familier med et barn med udviklingshandicap.

Familiekurser i efteråret 2017

Landsforeningen LEV udbyder i samarbejde med FamilieNet tre weekend-familiekurser, der sætter fokus på temaer og udfordringer, der knytter sig til at være familie med et barn/ungt menneske med udviklingshandicap.

Kurstemaerne er inddelt efter alder og dækker hele barnelivet fra 0-18 år. Der er tale om tre separate kurser.

Familiekursus for børn med handicap i alderen 0-8 år

3.-5. november 2017, Pindstrup Centret (Djursland)

Fokus på de ændrede livsvilkår og følelserne, der knytter sig hertil, samt viden om serviceloven, hvilke rettigheder har man, og hvordan går man til det nye samarbejde, der opstår med kommunen.

Familiekursus for børn med handicap i alderen 8-12 år

27.-29. oktober 2017, Pindstrup Centret (Djursland)

Fokus på den spirende pubertet og familiesamspillet i en familie med tweens med handicap samt viden om efterskole og andre skoletilbud for børn med handicap.

Familiekursus for børn med handicap i alderen 12-18 år

17.-19. november 2017, Pindstrup Centret (Djursland)

Fokus på rejsen fra barn til voksen både i forhold til følelser og seksualitet, som forældre at kunne give slip på sit barn og på overgangen fra børne- til voksenbestemmelserne i serviceloven.

Tilmelding via
 FamilieNets hjemmeside
www.familienet.dk

Find det enkelte kursus
 og program på
lev.dk/aktiviteter

KARISE EFTERSKOLE www.kariseefterskole.dk

For elever med særlige læringsforudsætninger

KARISEUDDANNELSEN www.kariseuddannelsen.dk

STU - Helhedsorienteret særlig tilrettelagt uddannelse

FORKANTEN www.forkanten.dk

Et inkluderende botilbud

KULTURHUSET LEOPOLD www.kulturhusetleopold.dk

Beskæftigelses tilbud - Socialøkonomisk virksomhed

FLOW

& HELHEDSPÆDAGOGIK

Ideen bag "Karisefonden" er, at de 4 institutioner med udgangspunkt i fælles værdigrundlag vil danne rammen om det pædagogiske arbejde, der leder de unge fra efterskolen gennem den særligt tilrettelagte uddannelse, til et aktivt og ligeværdigt voksenliv.

Institutionernes tætte samarbejde og fælles værdigrundlag sikrer et trygt og sammenhængende flow mellem institutionerne og overgangen fra ung til voksen.

en fælles vej
til voksenlivet

DryNites® BedMats

Absorberende engangs-underlagen

Underlagenet tapes på madrassen under det almindelige lagen og ligger fast hele natten. Det kan absorbere op til 900 gram væske, er blødt på oversiden, så det er rart at ligge på og har en vandtæt membran på undersiden.

Unik tape funktion

DryNites® BedMats er et absorberende engangs-underlagen, der holder madrassen tør, når uheldet er ude. Det er en hjælp til alle, der tisser i sengen, og er specielt udviklet med henblik på høj absorption, beskyttelse og diskretion. Underlagenet tapes på madrassen under det almindelige lagen og ligger fast hele natten.

Få yderligere information om DryNites® på
www.drynites.dk

Bestil en gratis prøve, send en mail til: info@retail-partner.dk

**Vi har
ytringsfrihed,
og det er vigtigt,
hvad vi siger**

Samtaler har det med at stikke af i alle mulige retninger – også selv om de egentlig skulle have handlet om et bestemt emne. Hele usikkerheden om forløb af møder og samtaler gør det svært for mange med udviklingshæmning at komme til orde. Ofte løses det ved, at pårørende eller pædagoger ender med at føre ordet. Det er et stort demokratisk problem. På fritids- og ungdomsklubben Lavuk har man nu fundet en løsning på dette: Dialogmetoden

Vi sidder omkring et hvidt laminatbord. På bordet ligger en masse farvetudser, papir og perler. Mathilde Faber Bendtsen, bruger i Fritids- og Ungdomsklubben Lavuk, og Mia Eversby, pædagog og udvikler af Dialogmetoden, sidder ved siden af hinanden. Mathilde rører ved nogle af genstandene på bordet og kigger ikke direkte på Mia, mens hun taler. Mathilde og Mia har på forhånd øvet nogle spørgsmål, som de mener kan være relevante for LEV Bladets udsendte, og Mathilde er blevet tryk ved, hvad hun skal svare. Mia stiller spørgsmålene, og det første lyder:
Mia: - Hvorfor sidder vi, som vi gør?

Mathilde: - Nogle er generte og vil ikke se på andre.

Mia: - Hvad betyder det?

Mathilde: - Mere ro om bordet. Vi tager perler, farver...

Mia: - Hvorfor bruger vi spørgsmålskort?

Mathilde: - Så ved vi, hvad vi skal tale om, de emner vi skal forholde os til.

Mia: - Hvem laver spørgsmålene?

Mathilde: - Det gør vi selv. Det er vigtigt, fordi det handler om vores liv, og hvad vi kunne tænke os.

Mia: - Hvorfor er det vigtigt?

Mathilde: - Det er mit liv og andres liv. Vi har ytringsfrihed og det er vigtigt, at vi får sagt noget.

AT FÅ EN STEMME

Mia og Mathildes dialog er en meget præcis gengivelse af, hvad Dialogmetoden går ud på, og hvordan den bruges i praksis. Helt basalt handler det om at få skabt et samtalerum, hvor de unge er trygge ved at sige, hvad de mener.

Og trygheden er vigtig, for det er forstyrrelser og mangel på fokus, som kan gøre, at mange ikke kommer til orde.

Mia Eversby:

- Der bliver sagt mange af de samme ting i dag med Dialogmetoden, som før vi begyndte at bruge den, men tidligere var der også kommet en masse andet, som måske ikke var relevant i sammenhængen.

Leder af Lavuk, Thomas Hinsby, ser også Dialogmetoden som et opgør med gamle tiders pædagogik.

- Det er et opgør med pædagogers og pårørendes ønsker tidligere. Der er et element af demokratisering i det her. Pædagogen går fra at være direktør til at være coach i borgerens liv. Det handler ikke om, at der tidligere var en ond vilje hos pædagogen, men om kutyme, siger Thomas Hinsby.

I bogen Dialogmetoden siger han det således: "Traditionelt set har mennesker med funktionsnedsættelser været vant til, at velmenende fagpersoner eller pårørende ofte har været deres talerør, og det kan utilsigtet have ført øget passivitet med sig. Med Dialogmetoden får fagpersoner og pårørende muligheden for at give stemmen tilbage."

Mathilde Faber Bendtsen og forfatter til Dialogmetoden Mia Eversby.

Det er vigtigt for mig, at jeg som ung kan fortælle, hvad jeg har at slås med, og at det bliver hørt

Mathilde Faber Bendtsen, bruger på Lavuk, i Dialogmetoden

Mia Eversby

Thomas Hinsby,
leder på Lavuk

METODEN

Ideen til Dialogmetoden opstod, da Mia sammen med nogle kolleger begyndte at reflektere over, hvordan de unge kom til orde. Flere unge havde i forskellige sammenhænge sagt, at "de gerne ville give deres mening til kende, men at de ikke altid vidste hvordan", som hun beskriver det i bogen.

Mia aftalte med kollegerne et møde med en gruppe på fire unge klubmedlemmer, hvor de skulle tale om indflydelse på eget liv. På forhånd havde de talt om mulige temaer og spørgsmål på mødet. Det første møde tog 15 minutter, så kunne de unge ikke holde koncentrationen længere.

Det viser måske meget godt, hvordan almindelige (ustrukturerede) møder virker på mange mennesker med udviklingshæmning, og sikkert også mange uden udviklingshæmning.

- Der manglede en struktur og et afsæt, så alle kunne bevare koncentrationen, og flere af de unge bød ind med, at det er udfordrende, at vi starter med noget, som så fører et helt andet sted hen. Vi stikker simpelthen af i vores almindelige samtale.

Det store spørgsmål var derfor: Hvordan sikrer man, at man kan favne nuancer, uden at det stikker af? Svaret

blev Dialogmetoden – udarbejdet af Mia Eversby i samarbejde med de øvrige medarbejdere og brugere på Lavuk, efter at de nøje havde studeret processer og rammer for den gode samtale.

- Metoden skal sikre, at man skal kunne fungere så selvstændigt som muligt, og det er vigtigt, at alle får lov til at yde, forklarer Mia Eversby.

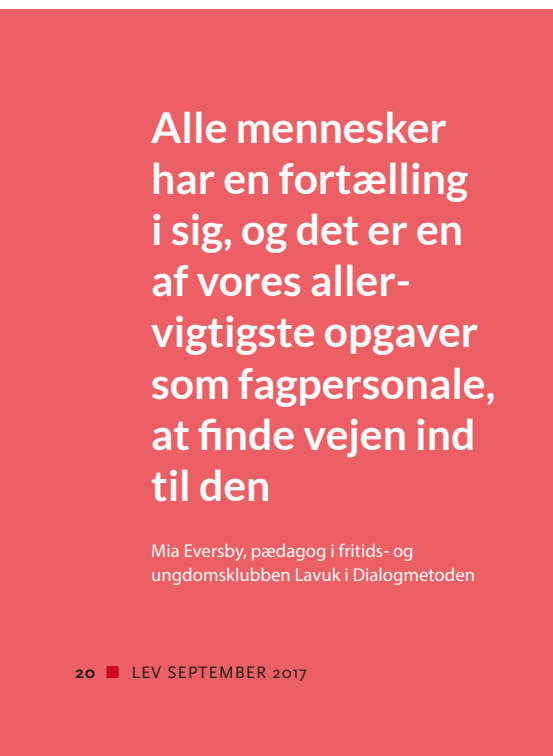
Dialogmetoden er opdelt i en forberedende fase og selve mødet. I den forberedende del klædes deltagerne på til at føle sig trygge, når de sidder sammen med de øvrige deltagere. I bogen beskrives det således: "Den enkelte deltager forberedes ved korte møder og/eller telefonsamtaler og opøver trin for trin en bevidsthed om tanker og holdninger til emnet." Der udarbejdes spørgsmålskort, der skal bruges på mødet. Dialogmødet afholdes i genkendelige og strukturerede rammer. "Moderator møder deltagerne og tager temperaturen på dagsformen. Deltagerne fortæller, hvordan deres dag er gået, og hvordan de har det på dagen." Der skabes altså relationer bordet rundt. "Derefter stiller gruppen de forberedte spørgsmål om emnet og besvarer dem... Mødet rundes af med moderators tak til den enkelte deltager. Det sikres, at alle går fra mødet med en god oplevelse og uden uafklarede spørgsmål." Deltagerne kan anvende effekter som eksempelvis perler eller tegnemateriale til at fastholde deres fokus undervejs.

DIALOGMETODEN
- et samtaleredskab for mennesker
med funktionsnedsættelser

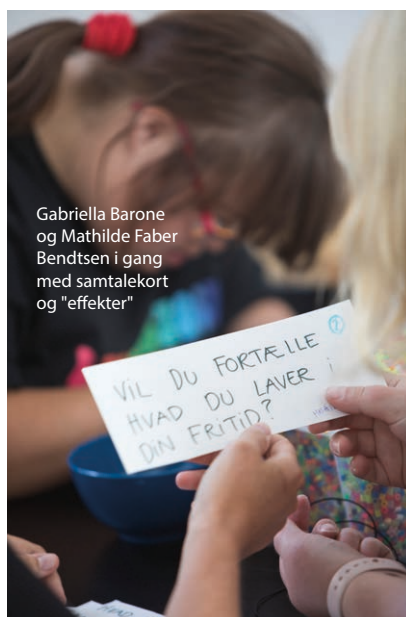
Af Mia Ulrich Eversby
Udgivet af Lavuk

Læs mere om Dialogmetoden
på lavuk.org

Alle mennesker har en fortælling i sig, og det er en af vores aller-vigtigste opgaver som fagpersonale, at finde vejen ind til den

Mia Eversby, pædagog i fritids- og ungdomsklubben Lavuk i Dialogmetoden

Gabriella Barone og Mathilde Faber Bendsen i gang med samtalekort og "effekter"

- Det kræver meget koncentration at være til stede. Lokalet skal være uden forstyrrelser. Jeg må ikke bevæge mig rent fysisk – det ville forstyrre. Og spørgsmålskortene sikrer fokus. Derfor tager vi heller ikke imod spørgsmål fra andre, når vi holder oplæg andre steder, siger Mia. Mathilde supplerer:

- Det bedste er, at man kender til spørgsmålene på forhånd – og ved, hvad man skal svare.

Dialogmøderne og den indledende snak under dem, hvor deltagerne fortæller, hvordan de har det, har desuden haft en god sideeffekt på det sociale liv på Lavuk:

- Vi er kommet til at kende hinanden rigtig godt, fordi vi siger mere om os selv, og hvordan vi har det, fortæller Mathilde.

Og det er ikke kun dem med et udviklet verbalt sprog, der kommer til orde. Både Mia Eversby og Thomas Hinsby pointerer, at også dem uden talesprog er med på møderne og bliver hørt – for eksempel ved at bruge tegn-til-tale.

- Det er vigtigt at være en del af fællesskabet. Vi må ikke lade os bremse af, at der ikke er ord, siger Mia Eversby.

Efter indarbejdelsen af Dialogmetoden kan møderne nu vare i op til halvanden time med måske ti deltagere. Det er noget af et fremskridt fra de 15 minutter, som var vilkårene til at starte med.

METODEN EKSPANDERER

I første omgang er Dialogmetoden især brugt internt på Lavuk – for eksempel i forbindelse med snakke om overgang fra ung til voksen eller det at flytte hjemmefra. Men metoden har også vist sin styrke i mødet mellem forvaltning og de unge. Således bliver metoden nu løbende brugt, når temaer om målgruppens behov er på dagsordenen i Borgercenter Handicap i Københavns Kommune, der er Socialforvaltningens center for borgere med varige handicap.

Det er blandt andet sket i regi af 'Dialoggruppen', der er en gruppe af unge fra Lavuk, der både internt og eksternt taler om forskellige temaer af betydning for de unge. Blandt andet har borgercenteret fået afdækket, hvordan brugerne oplever mødet med sagsbehandlere

og lyttet til de unges syn på forskellige politiske initiativer. Pia Friis O'Donnell, konsulent i Borgercenter Handicap, siger i bogen: "Dialogeksperterne har gennem Dialogmetoden givet væsentlige input til brugeroplevelsen ved de unges møde med sagsbehandler."

Desuden har kommunen "via processer omhandlende overgange fra barn til voksen fået indsigt i de unges ønsker, oplevelser og refleksioner. Den indsigt har betydning for, hvordan vi har organiseret os på myndighedsområdet, hvor vi for eksempel har indsat en ungegruppe fra 15-25 år, da de unge oplever, at der sker meget i deres liv, når de bliver 18 år og derfor kan have behov for en større grad af fleksibilitet i denne periode af livet."

Borgercenter Handicap og Dialogeksperterne har faktisk indledt et formelt samarbejde, hvor Dialogeksperterne deltager på to årlige møder med andre unge med handicap og deres forældre og her fortæller om overgangen fra barn til voksen.

- Vi ved jo faktisk bedst, som Mathilde formulerer det. Thomas Hinsby supplerer:

- Det er altafgørende med den inklusion. Det praktiseres ikke mange steder, men det her er reelt, totalt inkluderende. Det burde være en selvfølge med indflydelse på eget liv, men det er det bare ikke.

Målet er, at Dialogmetoden skal bruges overalt på Lavuk. I øjeblikket bliver den brugt af nogle afgrænsede grupper, som blandt andre Dialogeksperterne, pigegruppen Sladretaskerne og Lavuk Entertainment (et eventbureau). Men Mathilde, Mia og Thomas fortæller også gerne om metoden uden for Lavuk.

- Vi har aldrig været ude på andre ungdomsklubber. Det kunne vi godt tænke os, siger Mathilde.

- Ja, det vil vi rigtig gerne – det kunne også være seminarier og værksteder, siger Thomas. – Det er nyt, at vi gerne vil berige andre. Normalt plejer nye tiltag jo at komme oppefra og ned, men at vi kan gøre det nedefra og op, er vi meget stolte af.

Om Lavuk

Lavuk er fem selvejende og selvstændige tilbud målrettet fysisk og psykisk udviklingshæmmede mennesker. Alle Lavuks tilbud er selvejende og drives af Lavuks bestyrelse. Tilbuddene er en fritids- og ungdomsklub, en STU, en voksenklub, Pibergården (et dagtilbud) og Entertainment.

Lavuk blev dannet i 1960 og bogstaverne stod oprindeligt for Landsforeningen af Vanføres Ungdomsklub med adresse på Esplanaden i København. Nu er det blot et navn. Lavuks nuværende hovedadresse er på Borgervænget på Østerbro. Lavuk har godt 450 brugere fordelt på de fem tilbud. Læs mere på lavuk.org.

Til møde med firmaer og kunstnere

Lavuk Entertainment er et eventbureau, der arrangerer festivaler, blandt andet Lavukstock, og diskoteker. Som en del af Lavuk og med 11 medarbejdere med udviklingshæmning har det været naturligt at bruge Dialogmetoden som værktøj til at holde fokus i de samtaler, der fylder meget i dagligdagen. Der er møder med bookingfirmaer, billetsalgstjenester, bryggerier, kommunale tilbud, kunder og kunstnere. For slet ikke at tale om de interne snakke om, hvad der rører sig på musikscenen og relevante kunstnere til kommende festivaler. Det fortæller Sean Jardenbæk, en af de fire pædagoger, der arbejder fast i Lavuk Entertainment.

- Dialog er meget vigtig for os. Som en nystartet virksomhed havde vi brug for en formaliseret samtale og et værktøj, og her var Dialogmetoden oplagt at bruge. Vores medarbejdere er meget forskellige, så vi har været meget opmærksomme på, at det ikke kun er dem med det bedste sprog, som sætter dagsordenen.

I Lavuk Entertainment har man derfor også arbejdet med det trygge rum og genkendelige rutiner. Man sidder på

I Lavuk Entertainment er Dialogmetoden tilpasset, så den passer deres medarbejdere og kultur.

samme måde om det samme bord, når der er interne drøftelser om eksempelvis kunstnere, man gerne vil have fat i til kommende festivaler. Sean Jardenbæk kan se en stor udvikling rent sprogligt hos mange af medarbejderne som følge af den målrettede fokus på den gode dialog: - Mange har virkelig lukket sig op. Respekten ved at alle lytter til den enkelte skaber en større interesse for hinanden. Det er væsentligt – også rent fagligt, for vi bruger den enkelte medarbejder som ekspert. Metoden er nu indbygget i måden, vi gør tingene på. Vi bruger dog ikke skrevne spørgsmålskort, for kun et fåtal af medarbejderne kan læse, så hos os er pædagogen spørgsmålskortet.

GENERALPRØVE PÅ EKSTERNE MØDER

Når det drejer sig om eksterne møder med samarbejdspartnere er setup'et dog lidt anderledes, selv om der også er lighedspunkter. Alle spørgsmålene skrives ned – både dem, man selv vil stille, og dem man ved, at modparten vil stille – og gennemgås. Dernæst holdes en generalprøve på mødet, og pædagogen er igen spørgsmålskortet: - Det er vigtigt at være godt forberedt, og at vi beskytter medarbejderne mod at udlevere sig selv. Også på møder med eksterne søger vi at skabe et intimt rum, hvor medarbejderne har fokus på

pædagogen, når de taler. Det er også vigtigt, at alle dem, der er med, har noget at sige.

Derfor kan der i starten af en mødeproces måske godt deltage seks-syv medarbejdere, mens der længere hen måske kun deltager to-tre stykker. Der skal ikke være flere, end der er indhold til.

- Men der sker uforberedte ting, der kommer spørgsmål fra modparten, som vi måske ikke er forberedte på. Efterhånden kan nogle af medarbejderne godt svare på dem, ellers er det pædagogen, som svarer, fortæller Sean Jardenbæk, og tilføjer, at de altid bliver taget godt imod, og modparten kender også altid Lavuks Entertainments baggrund og tilgang til møderne.

Efterfølgende bliver mødet evalueret med hele personalegruppen på Lavuk Entertainment. Hvad fik de ud af det, og hvad skal der nu ske?

De umiddelbare planer for Lavuk Entertainment går på at arrangere tre diskoteker i løbet af efteråret, hvor dating bliver et tema. Internt er der desuden planer om at hyre et par medarbejdere mere – gerne kvinder, som kan være med til at bryde den nuværende machokultur lidt op.

Mød os på Uddannelsesmessen den 20.-21. september 2017 i Roskilde Kongrescenter

På vores hjemmeside kan du læse mere om STU Faxe og finde link til elevernes produkter, som fx film og blog.

<http://fsu.faxekommune.dk/stu-faxe>

Når du er elev hos STU Faxe, er det DIG der er i centrum!

FA X E K O M M U N E

STU Faxe · Industriparken 4 · 4640 Faxe · telefon 23 63 50 88 · olars@faxekommune.dk

SOLHJORTEN
Specialskole for udviklingshæmmede

TRIVSEL
LÆRDOM
UDVIKLING

SOLHJORTEN ER ET UNDERVISNINGSTILBUD TIL UDVIKLINGSHÆMMEDE BØRN OG UNGE, HVOR DER UNDERVISES UD FRA RUDOLF STEINERS PÆDAGOGIK

UNDERVISNINGSFORLØBET TILRETTELÆGGES, SÅ ALLE TRE DELE AF MENNESKET I LØBET AF DAGEN FÅR TILSTRÆKKELIG NÆRING OG DERMED BRINGES I EN SUND OG HARMONISK BALANCE.

Kålundsvej 24
3520 Farum

Tlf: 4495 4650
CVR.nr. 2635900

post@solhjorten.dk
www.solhjorten.dk

AF JANNIK LUND ANDERSEN, KOMMUNIKATIONSKONSULENT I PARASPORT DANMARK ■

VM-succes til Mohamed Hersi skal inspirere

Mohamed Hersi er frontløber i Parasport Danmarks arbejde med udviklingshandicappede eliteatleter. Ved VM i para-atletik i juli fik han sit resultatmæssige gennembrud

Mens medaljerne til Daniel Wagner trak de store danske overskrifter ved VM i para-atletik, fik mellemdistanceløber Mohamed Hersi også markeret, at han nærmer sig den absolutte verdenselite i klassen for atleter med udviklingshandicap. På det olympiske stadion i London var Frederiksberg-løberen i aktion på 800 m, 1500 m og 5000 m, og alle tre løb resulterede i en top 10 placering i ny personlig rekordtid.

igennem det seneste halvandet år.
- Det er nogle super flotte resultater, men vi havde også forventet det. Det har været fedt at opleve, hvordan han udvikler sig både sportsligt og mentalt. Mohameds disciplin bliver bedre og bedre. Han har virkelig fået øjnene op for, at han kan nå langt, hvis han gør tingene på den rigtige måde. Det er VM også et klart bevis på, siger Anders Dehlholm.

GEVINST FOR HOLDET

Mohamed Hersi har været en del af Parasport Danmarks landsholdstrup i atletik siden 2016, hvor det blev til deltagelse ved EM og (på et wild card som følge af den russiske udelukkelse) PL i Rio 2016. Selvom han på nuværende tidspunkt er den eneste danske eliteatlet med et udviklingshandicap, og den første på atletiklandsholdet nogensinde, er han faldet godt ind i fællesskabet.

- Mohamed har sin helt egen plads og rolle, og det er tydeligt, at de andre holder af ham. Det er pisse fedt, at han bare er accepteret og integreret helt uden forbehold, og jeg har ikke indtryk af, at han selv føler sig anderledes, siger Anders Dehlholm.

Selv nyder Mohamed Hersi også tilværelsen på landsholdet.

- Jeg elsker at være på holdet. Vi snakker godt sammen, og vi har det sjovt og hjælper hinanden. Det er ret god underholdning, og jeg er meget glad for de oplevelser, jeg får sammen med de andre atleter, siger han.

AMBASSADØR

På sigt er Mohamed Hersis målsætning at kæmpe om medaljer ved de Paralympiske Lege i Tokyo 2020 og Paris 2024 – mål der ifølge Anders Dehlholm er realistiske.

- Han har stadig et kæmpe udviklingspotentiale især på 800 m, hvor han kan blive meget hurtigere. Den træning, vi kører nu, vil vi virkelig se effekten af på den lange bane, og det er også min drøm, at det bliver til PL-medaljer, siger han.

Ambitionerne glæder Michael Møllgaard Nielsen, der er elitechef i

Parasport Danmark. Samtidig håber han, at Mohamed Hersis succes kan inspirere og være med til at bane vejen for andre talentfulde idrætsudøvere med udviklingshandicap.

- Han er et bevis på, at det kan lade sig gøre, hvis talentet, viljen og rammerne er til stede, og samtidig også at vores landshold kan rumme atleter med udviklingshandicap. Det håber jeg, at vi ser mange flere eksempler på i de kommende år, siger Michael Møllgaard Nielsen.

- Mohamed er allerede en rollemodel og den store stjerne, når han deltager i Special Olympics-aktiviteter. Men atleterne står ikke ligefrem på spring i den målgruppe, og jeg tror, at der skal en holdningsændring til både i klubmiljøet og på bostederne. Vi har ikke tradition i Danmark for at tænke elitært, stille krav og lægge pres på idrætsudøvere med udviklingshandicap. Det ville for alvor være stort, hvis Mohamed kunne være med til at ændre det, lyder det fra Anders Dehlholm, der lige nu er ved at sammensætte atletikholdet til INAS European Championships 2018 i Paris – Europas største elitesportsevent for atleter med udviklingshandicap.

Allerede 23. september i år kan atleter med udviklingshandicap i alderen 4 til 24 år dog løbe i Mohamed Hersis fodspor og prøve talentet af i en række idrætter, når Parasport Danmark afholder Parasportens Dag i Aalborg, Vejle og København.

- Jeg er mega glad for mine resultater. VM var bare en fantastisk oplevelse for mig. Nu har jeg været til EM, VM og de Paralympiske Lege (PL, red.), og jeg vil sige, at London var det bedste for mig, siger Mohamed Hersi.

Lige så tilfreds var klub- og landstræner Anders Dehlholm, Parasport Frederiksberg og Parasport Danmark, der har arbejdet intenst med den 22-årige løber

Mohamed Hersi

Alder: 22 år

Bopæl: København N

Klub: FIF Atletik og Motion

Handicap: Udviklingshandicappet

Klassifikation: T20

Facebook:

[www.facebook.com/](https://www.facebook.com/Mohamed-Hersi-458114981057722)

[Mohamed-Hersi-458114981057722](https://www.facebook.com/Mohamed-Hersi-458114981057722)

FN's Handicapkomité øger fokus på retten til at bo selvstændigt

AF THOMAS GRUBER, POLITISK KONSULENT I LEV ■

FN's handicapkomité afviser entydigt institutioner som bolig for blandt andet mennesker med udviklingshæmning er vejen frem. Det sker i en ny vejledning til medlemsstaterne vedrørende Handicapkonventionens artikel 19 om retten til at bo selvstændigt. LEV har sendt høringsvar til udkastet, og bidrager her blandt andet med en illustration af, hvor skrøbelig af-institutionaliseringen kan være

FN's handicapkomité har udarbejdet et udkast til en udvidet kommentering af artikel 19 i Handicapkonventionen. 'General Comments' kaldes det i FN's konventions-sprog. Artikel 19 handler om mennesker med handicaps ret til at bo selvstændigt og selv bestemme, hvor og med hvem man vil bo. I uddrag siger artikel 19 blandt andet:

"... at personer med handicap har mulighed for at vælge deres bopæl, samt hvor og med hvem de vil bo, på lige fod med andre, og ikke er forpligtet til at leve i en bestemt boform," og at der skal være "... adgang til et udvalg af støttetilbud i hjemmet og på boligområdet samt andre lokale støttetilbud, herunder den nødvendige personlige bistand for at kunne leve og være inkluderet i samfundet samt for at forebygge isolation fra eller udskillelse af samfundet".

Artikel 19 har helt central betydning for LEVs målgruppe - mennesker med udviklingshæmning. Eller måske rettere sagt: Det burde den ha! Voksne med udviklingshæmning er uden sammenligning den handicapgruppe i Danmark, hvor institutionspræget ved deres bolig og generelle leve-

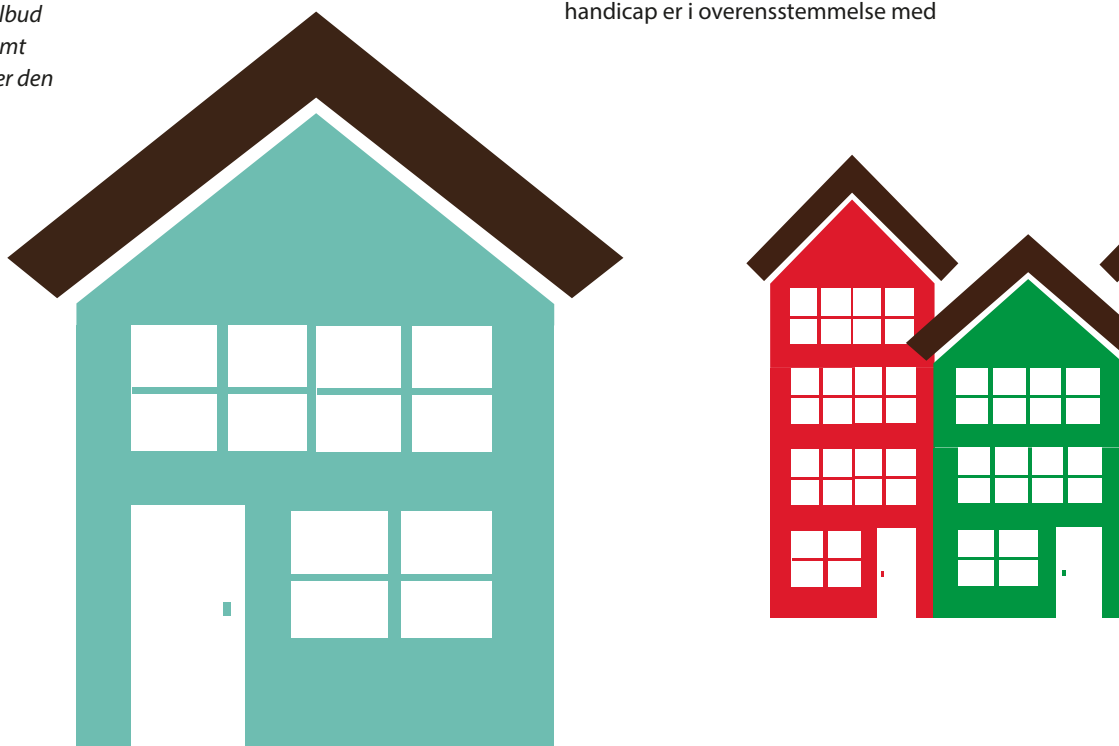
vilkår er mest udtalt. Den ikke-selvvalgte kollektive boform, hvor den nødvendige hjælp og bolig er tæt integreret, er fortsat langt det mest almindelige. Nogle gange er det i form af mindre bofællesskaber med fire eller otte beboere, andre gange i form af endnu eksisterende gamle centralinstitutioner med 100 eller flere beboere. Og i et bekymrende stigende omfang også i form af nybyggede store boligkomplekser med 40, 60 eller 80 beboere under samme tag.

ARTIKEL 19 ER EN AF KONVENTIONENS HJØRNESTENE

Artikel 19 kan beskrives som handicapkonventionens 'af-institutionalisering-artikel'. Den forpligter medlemsstaterne til at arbejde målrettet for at nedbryde de barrierer, som et – direkte eller indirekte – påtvunget institutionsliv udgør for inklusionen i det omgivende samfund og for maksimal selvbestemmelse i eget liv.

I sit udkast til 'General Comments' udpeger Handicapkomiteen da også artikel 19 som en af hjørnestene i konventionen. Retten til en inkluderende bolig – og til at hjælpen ydes der, hvor den enkelte har valgt at bosætte sig – er en fundamental rettighed. Og denne ret er en forudsætning for at mennesker med handicap kan blive en del af fællesskabet på lige fod med andre.

Udkastet til 'General Comments' er meget entydigt i sin afvisning af, at bo-institutioner til mennesker med handicap er i overensstemmelse med

handicapkonventionen i almindelighed og artikel 19 i særdeleshed. Bo-institutioner beskrives som en bo- og 'leveform', der modarbejder mennesker med handicaps inklusion i samfundet, og som er med til at reducere den enkeltes selvbestemmelse over egen tilværelse, blandt andet på grund af den måde som hjælpen organiseres på og ydes i institutionslogikken.

Konventionens svar er derimod det, som benævnes 'independent living' (et uafhængigt liv) i den internationale handicapbevægelse. Her ydes hjælpen individuelt i stedet for på den stordriftsmaner, som kendetegner 'institutionen'. Komiteen konstaterer i den forbindelse, at der ikke er belæg for, at institutioner er billigere for samfundet end hjælp efter princippet om 'independent living'. I hvert fald ikke i et bare lidt mere langsigtet perspektiv, der blandt andet vægter beboernes trivsel og udvikling af kompetencer.

EN GRADVIS AF-INSTITUTIONALISERING

FN-udkastet anerkender imidlertid, at udviklingen bort fra institutionerne i retning af mere selvstændig tilværelse og mere inklusion ofte må ske gradvist. Det er så at sige ikke økonomisk og praktisk muligt at afvikle institutionerne over en nat. Men det er afgørende, at udviklingen entydigt bevæger sig i retning af mindre institution og mere hjem – mindre isolation og mere inklusion. Medlemsstaterne kan måske nok sætte tempoet i afviklingen af institutionerne ned, men det er i strid med konven-

tionen at bevæge sig i den modsatte retning – at gen-institutionalisere.

Her bidrager LEVs høringssvar til udkastet til 'General Comments' med et særligt perspektiv, som kan være en advarselsskilt for andre lande. I sit høringssvar beskriver LEV således, hvordan 80'erne og 90'ernes udvikling bort fra store institutioner i retning af mindre og mere inkluderende bofællesskaber er gået i stå over de seneste små ti år. Udviklingen i Danmark synes tilmed at gå i retning af stadig flere og stadig større institutionsprægede boligbyggerier til mennesker med udviklingshæmning.

LEV: AF-INSTITUTIONALISERING ER EN SÅRBAR PROCES

Især siden kommunalreformen i 2007 er der blevet nyopført adskillige boligkomplekser til LEVs målgruppe med 40, 60 eller 80 mennesker under samme tag. I en del tilfælde endog i form af de såkaldte 'helhedstilbud' med integreret dagtilbud og beskæftigelse, ganske som i totalinstitutionernes tid. I sit høringssvar konkluderer LEV, at dette peger på, at af-institutionaliseringsprocessen kan være skrøbelig og truet:

"The Danish case shows us that de-institutionalization is a vulnerable process that can run off the track. It is crucial that constant efforts are made to maintain political and administrative consensus on the de-institutionalization process and the right to independent living."

Og tendenserne til institutionernes tilbagekomst handler ikke blot om store

plejehjems-lignende boligbyggerier. Institutionalisering handler også om rammelovgivning og den måde, som hjælpen organiseres på.

KOMMUNEØKONOMIAFTALE VIL MEDFØRE YDERLIGERE INSTITUTIONALISERING

Det seneste eksempel finder vi i økonomiaftalen mellem kommunerne (KL) og regeringen, hvor staten har lovet kommunerne, at de får mulighed for at forlange midlertidige lejekontrakter af beboere i almene ældre- og handicapboliger. Hvis en kommune vurderer at borgers behov for hjælp ændrer sig, vil den have lov at flytte den pågældende til en anden bolig. Lejerettighederne, som gælder i dag, vil blive voldsomt udhulet.

Økonomiaftalens forslag på dette felt er klassisk institutionslogik. Den enkelte skal kunne flyttes rundt, som det nu passer bedst i en overordnet kapacitetsstyring af institutioner. Væk er respekten for borgerens bolig som et hjem. Og væk er servicelovens princip om, at hjælpen skal kunne ydes uafhængigt af boform.

FN's handicapkomité's videre arbejde med udkastet til 'General Comments' vil ske på baggrund af de mange høringssvar fra organisationer i de lande, som har tilsluttet sig konventionen. Der er ikke p.t. en deadline for, hvornår der foreligger en endelig udgave.

Se også artiklen på side 12: Et rigtigt hjem.

AF THOMAS HOLBERG, POLITISK KONSULENT I LEV ■
FOTO: HANS JUHL – ARKIVFOTOS FRA JOB-, AKTIVITETS-
OG KOMPETENCECENTERET I GENTOFTE

SPILLET OM STU'EN

STU - Ungdomsuddannelsen for unge med særlige behov - har i den grad været en del af den handicappolitiske dagsorden i 2017 og dermed også præget LEVs politiske arbejde. Forklaringen er utvivlsomt, at uddannelsen i år bliver evalueret af Undervisningsministeriet. Her kan du læse om nogle af de aktiviteter, som foreløbig har præget året, og få et indblik i spillet om STU'en

STU'en er et område, som altid præger LEVs politiske arbejde, men i år har den gjort det i særlig grad. Forklaringen er, at uddannelsen i år skal evalueres. Det er en speciel situation, fordi en evaluering åbner op for mulige ændringer. Udover evalueringen har året også været præget af rapporten fra det såkaldte Steffen Hermann-udvalg, som kom med anbefalinger til reform af dele af ungdomsuddannelsesområdet – den del som er rettet imod de unge, der ikke går den direkte vej fra folkeskole til en gymnasial eller erhvervsrettet ungdomsuddannelse. Og dermed også unge som kunne være i målgruppen for STU.

Hermann-rapporten udkom i februar, og en af anbefalingerne handlede om at samle en række forskellige forberedende ungdomsuddannelser i én ny uddannelse og placere den under kommunerne. Det vidste man naturligvis alt om i KL (Kommunernes Landsforening), så 14 dage før præsentationen af rapporten fra Hermann-udvalget fremsatte KL i udspillet "Bedre veje til en ungdomsuddannelse" et lignende forslag, hvor man også pegede på STU'en som en af de uddannelser, der skulle indgå i en samlet forberedende ungdomsuddannelse.

I LEV vurderede vi, at KL's forslag var lig med en de facto afskaffelse af STU'en, så vi var glade for, at Hermann-udvalget efterfølgende anbefalede, at STU'en blev holdt uden for en samlet ungdomsuddannelse. Men der var og er ikke nogen tvivl om, at der var (er) massivt fokus på STU'en fra KL-hovedkvarteret i Weidekampsgade.

For KL er ikke udelt begejstrede for STU'en. Som det for eksempel fremgår af organisationens bidrag til den redogørelse om STU, som LEV fik udarbejdet i 2016, er det holdningen, at STU'en er underfinansieret og for dårlig til at skaffe de unge i beskæftigelse – og det selvom det åbenlyst er formuleret i lovgivningen, at formålet ikke er at skaffe de unge i beskæftigelse. Herudover har KL anført, at STU'en gives til unge, som er for dårligt fungerende til, at de kan få noget ud af uddannelsen. Særligt denne sidste del – KL's forsøg på at få svækket retskravet for de dårligst fungerende unge – har været en del af spillet om STU'en i 2017.

STU ALLIANCEN

Erkendelsen af, at STU'en er under pres, førte til, at Foreningsfællesskabet LigeVærd i foråret 2017 tog initiativ til oprettelse af det, som senere i processen fik navnet STU Alliancen. LEV har deltaget som central aktør fra starten af, men kredsen af organisationer er siden da vokset – se boks på næste side. STU Alliancen består af organisationer, som alle har interesse i STU'en.

I LEV har vi set netværket som en oplagt mulighed for at give vores synspunkter større gennemslagskraft. Det giver nu en gang en anden vægt, når en bred kreds af organisationer kæmper for samme sag, end hvis vi render rundt og gør det enkeltvis.

Det er klart, at så mange organisationer ikke kan mene præcist det samme, men i LEV har vi været overrasket over den konsensus, som har eksisteret i synet på de grundlæggende udfordringer på dette område. Særligt har der været opbakning til kampen for retskravet – og adgangen til STU for alle – uanset forudsætninger.

GLAD FONDENS FLEXUDDANNELSE

I slutningen af 2016 afholdt Glad Fonden en konference i Folketingets landstingsaal, som også LEV deltog i. Her fremlagde Glad Fonden resultater af et projekt, som testede et forløb – den såkaldte Glad Flex-uddannelse – der var et mere erhvervsrettet supplement til STU'en. Målet med uddannelsen var, at eleverne skulle opnå en kompetencegivende uddannelse. En STU er jo ikke som sådan kompetencegivende, og en del af debatten i 2017 har handlet om behovet for en mere erhvervsrettet tillægsuddannelse. Steffen Hermann-udvalget pegede også på dette behov i deres rapport.

Når adgangen til førtidspension begrænses, fordi man fra politisk hold ønsker flere ud på arbejdsmarkedet, så virker det også rimeligt, at man sørger for, at de unge har de fornødne forudsætninger. Og selvfølgelig skal de unge, som har mulighed for det, støttes i at blive inkluderet på arbejdsmarkedet. Men det er vigtigt at huske på, at beskæftigelsesperspektivet ikke er muligt for alle. For LEV er det afgørende, at STU'ens almindelige fokus

Alliancen består af organisationer, som alle har interesse i STU'en

STU

Særligt Tilrettelagt Ungdomsuddannelse (STU) er en tre-årig uddannelse rettet mod mennesker med udviklingshæmning og andre med særlige behov, som på grund af deres handicap ikke er i stand til at tage en anden uddannelse. Uddannelsen er ikke kompetencegivende til videre uddannelse eller erhverv.

I 2015 var i alt cirka 5.300 elever i gang med en STU.

Kilde UVM.dk

bevares. Derfor er det vigtigt, at en mere erhvervsrettet STU er et supplement og ikke en erstatning for den nuværende uddannelse.

STU PÅ FOLKEMØDET

STU blev også diskuteret på årets folkemøde på Bornholm. LEV havde i samarbejde med Foreningsfællesskabet Ligeværd arrangeret en debat om STU med deltagelse af LEVs landsformand Anni Sørensen samt Jakob Sølvhøj fra Enhedslisten og Jens Henrik Thulesen Dahl fra Dansk Folkeparti. Sidstnævnte sagde, at han var villig til at kikke på tilførslen af ekstra statslige midler til STU'en, såfremt det kunne dokumenteres, at kommunerne blev underkompenseret for udgiften.

EVALUERING AF STU'EN

Endelig har 2017 også været præget af den evaluering, som Undervisningsministeriet i år gennemfører af STU'en. LEV er repræsenteret i en arbejdsgruppe, som følger evalueringen, der laves af Epinion. Politisk er det bestemt, at evalueringen skal fokusere på tre elementer: STU-forløbets effekt på

beskæftigelse, uddannelse og de unges livskvalitet. LEV har i den forbindelse argumenteret for, at disse mål rummer risikoen for en skævvridning, da effekt på uddannelse og beskæftigelse er ret entydige størrelser, mens det unægteligt er lidt mindre håndgribeligt at påvise uddannelsens effekt for de unges livskvalitet. Herudover må man også konstatere, at der ikke er overensstemmelse imellem evalueringens kraftige fokus på beskæftigelse og uddannelse og STU'ens formålsparagraf, hvor disse kun nævnes som eventualiteter.

Det er svært på nuværende tidspunkt at vurdere, hvor brugbar den endelige evaluering bliver, men der er ingen tvivl om, at den vil blive studeret indgående af alle involverede parter og blive en del af den fortsatte debat om STU'en. LEV følger naturligvis udviklingen og vil her i LEV-bladet fortælle yderligere om resultaterne, når de foreligger i løbet af efteråret.

Se også debatindlægget på side 38 "Hvad er en STU reelt værd?"

Om STU Alliancen

STU Alliancen har deltagelse af disse organisationer:

- Foreningsfællesskabet Ligeværd
- Danske Handicaporganisationer
- LEV
- Consentio
- Spastikerforeningen
- Hjerneskadeforeningen
- ADHD-foreningen
- Autismeforeningen
- Muskelsvindfonden
- Produktionsskoleforeningen
- Foreningen af Frie Fagskoler
- Efterskoleforeningen
- Skolelederforening v. faglig klub for ledere i specialskolerne
- LOS – de private sociale tilbud
- Glad Fonden
- Uddannelsesforbundet
- Socialpædagogerne

Vi er et bofællesskab med plads til 16 beboere, som p.t. er i alderen 19 – 41 år. De bor i 3 forskellige boenheder, som hver især rummer fra megen hjælp til næsten selvhjulpen. Vi er en Almennyttig fond under tilsyn af Odder Kommune. Vore beboere arbejder på gårdens værksteder og har et aktivt fritids- og kulturliv. Livet på gården tager udgangspunkt i Rudolf Steiners menneskesyn.

Vore værksteder er: keramik, køkken og udehold. Udehold, der rummer træværksted, gartneri og æbleplantagen. Fritiden kan indeholde besøg i fitnesscenter, ridefysioterapi, svømning og bowlinghallen, samt ikke mindst musik-oplevelser i og udenfor Tornsbjerggård.

Vore værksteder har også plads til brugere, som ikke bor på Tornsbjerggård. Tornsbjerggård i et naturskønt område, grænsende op til Tornsbjergskov i Østjylland mellem Odder, Hundslund og Hovedgård. Vi har 19 km til Horsens og 28 km til Århus. Ønsker du at vide mere om Tornsbjerggård, kan du besøge vor hjemmeside:

www.tornsbjerggaard.dk

Mail: mail@tornsbjerggaard.dk

Tornsbjerggård...

Et bo- og arbejdstilbud for udviklingshæmmede

GHV

En sjov og udviklende arbejdsplads i trygge rammer.

BOGBINDERI, PROJEKTVÆRKSTED, KØKKEN,
MEDIEVÆRKSTED, TEKSTIL & DESIGN

Indflydelse på eget arbejdsliv, mulighed for netværk og livskvalitet gennem sociale aktiviteter og samvær.

Gentofte Håndarbejdsværksted er en mindre arbejdsplads efter SEL § 103, hvor den enkeltes interesser og udvikling af kompetencer er i fokus. Værkstedet byder på spændende udfordringer med oplæring i håndværksmæssige og kreative færdigheder.

Læs mere på www.ghv.dk

Gentofte Håndarbejdsværksted Teglgårdsvej 21 A
2920 Charlottenlund Tlf: 39 64 29 33

Mail: ghv@ghv.dk

Ny kogeboek *er lige til at spise!*

AF LARS EGE ■

Billedkokebogen – trin for trin

I juni måned udkom 'Billedkokebogen – trin for trin'. Den appellerer bredt, selv om den oprindeligt havde en temmelig snæver målgruppe i tankerne. Men hvem synes ikke om mad, der er let at lave, er sund, lækker – og billig? Og tilmed med opskrifter, der ikke er kogeboogsørdede, men derimod jordnært formuleret og understøttet af gennemtænkte illustrationer med enkle 'hjælpetekster'.

Ideen til bogen opstod i en madklub i Aarhus for voksne med fysisk og psykisk udviklingshæmning, og mennesker med udviklingshæmning er fortsat blandt de

absolut væsentligste målgrupper. Men der er en del andre.

Dette viste sig, da bogens idé og realiseringen af den begyndte at udvikle sig. Og blev yderligere underbygget, da der kom respons fra blandt andet testgrupper med ordblindhed.

OGSÅ FOR BØRNEFAMILIER SAMT MENNESKER MED DEMENS OG HJERNESKADE

Udgiverne gør i forordet rede for, hvor mange forskellige årsager der er til vanskeligheder med at læse og skaffe sig overblik i trykt materiale. Og dermed hvor bredt bogen appellerer og har mulighed for at gøre en forskel. Kokebogen er "relevant for mennesker med ordblindhed, da både billeder og tekst er opsat efter Ordblindeforeningens anbefalinger. Bogen er ligeledes egnet til børn i indskoling og til familier, der gerne vil inddrage børnene mere i madlavningen. Samtidig er bogen særdeles brugbar til mennesker med kognitive vanskeligheder, som for eksempel hjerneskade, udviklingshæmning og demens".

KORT OM OPSKRIFTERNE

Bogens forord siger om retterne, at de er:

Lette at lave – Enkle basisopskrifter, som kan laves af både begyndere og let øvede

Ernæringsrigtige – Overholder i videst muligt omfang Sundhedsstyrelsens anbefalinger. Der anbefales økologiske produkter i mange retter

Lækre – En blanding af traditionelle og nye retter, fedt- og sukkerreducerende og med farverige salater, der nok tiltaler de fleste øjne

Billige – Alle kan være med. Opskrifterne er luget for fordyrende specialprodukter, uden at det går ud over kvaliteten

Illustrationerne i denne omtale yder ikke bogen retfærdighed. Har du mulighed for at komme til at bladre i den, så gør det.

Opskrifter

FRA KENDTE KOKKE

Kokkene Søren Gericke, Anne Larsen og Claus Holm bidrager med opskrifter til kokebogen. De er alle kendt for deres engagement i at øge glæden og sundheden for mennesker med kognitive handicap eller læsevanskeligheder gennem madlavning – og deres fokus på behovet for flere tilgængelige billedopskrifter.

Bogen er støttet økonomisk af Trygfonden, Aarhus Kommune, Nordea-fonden, LEV Aarhus, Landsforeningen LEV og Coop.

'Billedkokebogen – trin for trin': Udgivet af Aarhus Kommune, fotograf: Christina Lykke, grafiker: Jan Thomassen, kr. 260,00 inkl. moms. Købes hos Forlaget Trykværket, post@trykvaerket.dk; tlf. 8853 6650 (hverdage 10-14); elektronisk bestilling: <http://www.trykvaerket.dk/bog/billedkokebogen-trin-trin>

Æbletærte klimaks

På illustrationen nedenfor er vist de allersidste anvisninger, før æbletærten med smuldredej kan tages ud af ovnen - og sættes til livs. Lige inden du i opskriften når frem til disse sidste seks fotos, har der i samme opskrift været vist 18 andre fotos af ting, der skal bruges: Havregryn, kokosmel, æbler, hasselnødder, en pakke smør, målebægre, en el-pisker, spise- og teskeer og forskelligt andet. Samt klokkeklare forklaringer og illustrationer af alle små skridt på vejen.

I kokebogen er alle billeder og tekster sat pædagogisk op i militæriske, men glade, kolonner, og de er temmelig svære at misforstå.

Æbletærte med smuldredej (4-6 personer)

Hak
• 1 dl hasselnødder

Fordel
• hasselnødderne over tærten

Tænd ovnen på
• 180 grader
• over-undervarme

Stil
• tærten i ovnen

Bag
• ca. 30 minutter

Server
• med flødeskum

AF TURID CHRISTENSEN, PROJEKTMEDARBEJDER I LEV ■

Venskaber på vej

Det banker sjældent på døren, og der er langt mellem telefonopkaldene. Sådan er situationen for mange ældre med udviklingshæmning, der mangler eller har et begrænset socialt netværk. LEV gør noget ved situationen med et nyt projekt, der danner venskaber mellem ældre med udviklingshæmning og frivillige. LEV-venner er titlen på projektet, som er ved at tage form i Holbæk, Svendborg og Tønder

84-årige Annemarie Svendsen fra Tønder nyder at lægge puslespil. Hver dag hygger Annemarie sig ved vinduespladsen i bofællesskabet på Bargumsvej, men hun kunne godt tænke sig selskab, mens brikkerne falder på plads – en ven at spille med, gå ture med og være kreativ sammen med.

I Holbæk har 78-årige Ernst Jensen det ligesådan. Ernsts pårørende er oppe i årene og bor langt væk, så

Ernst Jensen drømmer om en LEV-ven, der interesserer sig for fodbold og vil med til kampe på Holbæk Stadion. Men det vigtigste er, at venen er sød, sjov og god at snakke med.

Vil du gøre en forskel som LEV-ven?

LEV søger frivillige, der har tid og lyst til at sprede glæde og forebygge ensomhed som ven for en ældre med udviklingshæmning. Er det noget for dig eller en du kender? Så vil LEV gerne høre fra dig.

Kontakt projektmedarbejder Turid Christensen på mail: ven@lev.dk eller telefon: 2171 6184.

LEV venner

de kommer sjældent på besøg og deltager ikke i arrangementerne på bostedet Tåstrup Have. Tidligere tilbragte Ernst tid på Holbæk Stadion, hvor han vendte måltavlen og var i kontakt med andre lokale fodboldfans, men med alderen har Ernst fået mindre mod på at komme ud af hjemmet og til fodboldkamp. Ernst er alene og savner socialt samvær, især i weekenderne. Der sidder man bare og kigger og får ikke bestilt noget, fortæller han.

STORT BEHOV FOR LEV-VENNER

De sidste 50 år er der sket en markant stigning i den gennemsnitlige levealder for mennesker med udviklingshæmning. Antallet af udviklingshæmmede på over 65 år forventes at stige med 27 procent fra 2010 til 2020. Udviklingen har betydning for mennesker med udviklingshæmnings sociale netværk, der udenfor de institutionelle tilbud hovedsageligt består af familiemedlemmer.

I takt med at familien falder fra, mister

en stor gruppe mennesker med udviklingshæmning deres sociale relationer. De har svært ved selv at opsøge og danne nye relationer og er derfor udsatte i forhold til at opleve ensomhed, der kan have alvorlige konsekvenser for livskvalitet og helbred.

Derfor har LEV sat projekt LEV-venner i søen. Projektet skal give ældre med udviklingshæmning, der mangler eller har et begrænset socialt netværk, mulighed for at få en frivillig ven. Et besøg, en kaffesnak eller en gåtur med en frivillig ven skal give oplevelser, sprede glæde og forebygge ensomhed.

LEVs forhenværende landsformand Syster Kristensen er frivillig i Holbæk, hvor hun koordinerer LEV-venner og danner venskaber sammen med Inge Olsson og Janne Noack, der også har erfaring med udviklingshæmmede som henholdsvis tidligere sagsbehandler og tidligere pædagog og afdelingsleder på et botilbud. Syster Kristensen er engageret i

LEV-venner, fordi hun oplever et stort behov for projektet:

- Udviklingshæmmede bliver heldigvis ældre end tidligere, men det betyder også, at de mister pårørende. Jeg har mødt rigtig mange forældre, som er bange for den tid, der kommer, når de ikke længere magter at være der. Samtidig er der gennem årene sket forandringer i, hvad personalet på botilbuddene kan og ikke kan, som gør, at ensomheden kan virke voldsommere. For mange ældre udviklingshæmmede er personalet de eneste mennesker, de har omkring sig, og meget tid går med at sidde og vente, fortæller Syster Kristensen. - Jeg vil gerne være med til at etablere gode venskaber og give de her mennesker en ny dimension i livet, supplerer hun.

ET SAMARBEJDE OM SOCIALT SAMVÆR

I Holbæk, Svendborg og Tønder tager LEV-venner form i tæt samarbejde med de lokale LEV-kredse, frivilligcentre og

Lysene i 65-årige Henrik Knudsens øjne taler for sig selv, når snakken falder på LEV-venner. En medbeboer på Vestereng har en ven, der besøger hende med jævne mellemrum. Nu har Henrik også mulighed for at få en ven, der vil snakke og drikke kaffe.

Annemarie Svendsen fra Tønder vil gerne have en ven at være sammen med om puslespil og kreative sysler. Det er dejligt, når der sidder en ved siden af, fortæller Annemarie.

fagpersoner på handicapområdet. LEV-venner samarbejder blandt andet med ledere og pædagogisk personale på fem forskellige botilbud, som bakker op om projektet og bidrager ved at skabe kontakt til beboere, der har behov for en LEV-ven.

På botilbuddet Vestereng i Skårup lidt udenfor Svendborg omtaler afdelingsleder Pia Appelrod projektet som en fantastisk idé. Beboerne indgår i sociale fællesskaber på Vestereng, men de mangler en-til-en-kontakt og har ikke relationer til de lokale i Skårup. Pia Appelrod er overbevist om, at socialt samvær med en LEV-ven vil give et frirum og få beboerne til at blomstre op. Hun forklarer, at LEV-venner bidrager med noget, det pædagogiske personale ikke kan.

- Vi giver beboerne en-til-en-kontakt som personale, men det er en helt anden relation. Man kan ikke opbygge et venskab med en professionel, det er vigtigt at skille de to ting ad.

Kamilla Pedersen, socialpædagog og faglig koordinator på bostederne Tåstrup Have og Tåstrup Stræde i Holbæk er også begejstret for samarbejdet. - Der er flere beboere, som kun har relationer til mennesker, der får penge for at være sammen med dem, og det kan godt være lidt trist at være vidne til. Det er ikke sikkert, at alle lider under det, men vi kan måske være med til at udvide deres netværk. LEV-venner er et godt initiativ, fordi det handler om mennesker, der møder mennesker. Det eneste, der er imellem dem, er deres

interesse for at være sammen. Vi vil gerne være med til at danne bæredygtige relationer mellem mennesker, siger Kamilla Pedersen.

Sådan foregår det

LEV-venners koordinatører sørger for, at du bliver matchet med en ældre med udviklingshæmning fra dit lokalområde. Koordinatorerne klæder dig på til venskabet, er til stede under jeres første møde og tilbyder løbende sparring.

Når venskabet er dannet, mødes du med en ældre med udviklingshæmning på tomandshånd, gerne et par gange om måneden.

I kan drikke kaffe, spille spil, gå ture eller foretage jer andet, der passer ind i begges interesser. I bestemmer selv hvor og hvornår, I mødes.

Læs mere om LEV-venner på www.ven.lev.dk

LEV-venner forebygger ensomhed

Landsforeningen LEV er med projekt LEV-venner blevet en del af Folkebevægelsen mod Ensomhed. Bevægelsen består af flere end 70 organisationer, foreninger, skoler, kommuner og virksomheder, som står sammen om at forebygge og bekæmpe ensomhed.

Du kan læse mere om Folkebevægelsen mod Ensomhed på modensomhed.dk

PURUS

stærke VVS-løsninger

www.purus.dk

Højskolen i Krummerup Specialskole med 25 års erfaring

Højskolen i Krummerup er en specialskole for udviklingshæmmede unge. Hos os er der plads til forskellighed, faglig fordybelse og læring der giver livsduelighed. Kom og besøg os - vi vil glæde os til at se dig. Læs mere på krummerup.dk

Højskolen i Krummerup
Socialpædagogisk Center
Næstved Kommune
krummerup.dk

Haldagermaglevej 6
4250 Fuglebjerg
telefon 5588 2360
Krummerup@naestved.dk

■ AF TINA MAGLING, KORSØR

Hvad er en STU reelt værd?

Jeg er mor til en ung pige med udviklingshæmning. Når jeg møder hendes veninder og hører, ser og læser om de mange forskellige tilbud, der gives efter deres tid på specialskolerne rundt omkring, så frustrerer det mig meget, at der ikke er en direkte rød tråd mellem mange af de unges STU-tilbud (Særligt Tilrettelagt Ungdomsuddannelse) og en beskyttet beskæftigelse efterfølgende.

Lad mig bare starte med, hvad min datter først blev præsenteret for, da hun forlod folkeskolen: Et STU-tilbud med både et ungdomsteam og et erhvervsteam. Vi fik dengang oplyst til et møde, at erhvervsteamet var mere målrettet erhvervslivet efter endt STU, mens ungeteamet var til for at modne de unge. I STU-lovgivningen står direkte: § 1. Formålet med ungdomsuddannelsen er, at unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov opnår personlige, sociale og faglige kompetencer til en så selvstændig og aktiv deltagelse i voksenlivet som muligt og eventuelt til videre uddannelse og beskæftigelse.

Og i samme lovgivning:
§6 Stk. 2.

3) er rettet mod udvikling af kompetencer til brug i uddannelses- eller beskæftigelsessituationer.

Min mand og jeg undersøgte så erhvervsteamet og så, at de unge blandt andet kunne studere: kunst, musik, idræt, medie ...

Spændende, ja meget, men da vi så spurgte ind til hvilke firmaer, der kunne tilbyde at ansætte den unge indenfor musik, kunst, medie og ikke mindst idræt, fik vi svaret, at sådan skulle vi ikke tænke. Vi skulle i stedet tænke, at den

unge, i de tre år STU'en varede, skulle følge sit interesseområde og modnes... altså heller ingen rød tråd mellem STU og det fremtidige virke i erhvervsteamet.

Kan man egentlig være det bekendt? Kan man være bekendt at tilbyde en STU på tre år uden at have tanke for fremtidens erhverv for den unge?

Havde dette været en normalt udviklet ung, ville den unge så være tilfreds med at studere musik i tre år, for derefter at skulle gøre rent i for eksempel et køkken resten af sit liv? Det tror jeg næppe, så hvorfor udviklingshæmmede? Fordi de ikke siger imod? Fordi der ikke er stemmer i dem? Eller er det, fordi medarbejderne i de kommunale STU-afdelinger er for dårligt uddannet, så det eneste, de kan, er at hygge om de unge eller lave en forlængelse af deres år på grundskolen?

Min mand og jeg var på ingen måde imponeret over det kommunale tilbud. Vi ønskede for vores datter, at hun fik sine drømme og ønsker opfyldt, og netop hendes ønske og drøm var at arbejde med TV og medier. Men hvad gør man så? Jo, vi måtte se ud over kommunegrænsen, hvor vores datter fandt, hvad hun søgte, og stedet, hvor hun kunne få sine fremtidsdrømme realiseret.

Der er brug for en kritisk gennemgang af STU-lovgivningen. Der er brug for en revidering, hvor der er tænkt et videre forløb ind. Et forløb, der varer længere end de tre år, en STU varer, et forløb, hvor den unge får muligheder for at vælge sit fremtidige virke ud fra hvilke interesser, den unge har, og ud fra hvilke fagretninger, den unge vælger på sin STU.

Det er nu ikke kun den manglende røde tråd under STU'en, jeg anfægter. Jeg tænker også, at udviklingshæmmede efter STU'en burde have samme vilkår som deres medsøstre og brødre, der ikke er indenfor det kommunale system. Normalt findes der en vifte af tilbud efter en ungdomsuddannelse i det etablerede uddannelsessystem på normalområdet, men dette findes ganske enkelt ikke på specialområdet. Hvorfor ikke?

Glad Fonden er nu fremme med noget helt genialt, som de kalder Glad Flex.

Jeg var heldig at være til stede på Christiansborg, hvor tanker og erfaringer om Glad Flex blev fremlagt, og jeg må indrømme, at jeg blev positivt overrasket. Her var der endelig tanker for unge udviklingshæmmede om en overbygning på STU-uddannelsen, som ikke er set før. Her var der tanker for vigtigheden af dygtiggørelse, uagtet hvor stor ens IQ er. På Glad Flex kunne den unge dygtiggøre sig indenfor sit felt med en faglærer, der udover at kunne sit faglige kram også havde forståelsen for det individuelle og tankerne bag Glad Fondens motto nemlig at "alle kan noget".

Hvorfor er det ikke effektueret endnu?

Jeg har på fornemmelsen, at politikerne tænker "Jamen, de kan jo ikke lære alligevel, så hvorfor ikke bare hygge..." Vel skal de unge hygge sig, det skal alle, også dem, der ikke er udviklingshæmmede. Men alle har drømme og ønsker for fremtiden, det er bare de få, der får dem opfyldt, hvorfor? Jeg ved det faktisk ikke, jeg er kun mor, men jeg er mor til en unge pige, der er landet på rette hylde. Hun nyder hver dag på sin STU,

hvor hun arbejder med TV og medier, og hun har et mål, hun har ønsker. Hun er udviklingshæmmet – men

hun er også et menneske med tro, håb og drømme for fremtiden.

Lad os alle stille krav, for jeg tror oprigtigt, at der er for lidt krav til STU'en, der er for få, der råber op, og når der ikke er det, så "gør vi bare, som vi altid har gjort". Men er det altid godt nok? Det mener jeg bestemt ikke. Vi er kommet langt de seneste 30 år med at synliggøre vores forskellighed i samfundet, synliggøre mangfoldigheden og accepten af, at vi alle ikke er ens. Men vi er stadig ikke langt, når vi taler STU og uddannelse for udviklingshæmmede. Vi kan gøre så meget mere, så hvorfor ikke se, hvad Glad Fonden arbejder med? Deres fagskoler og Glad Flex-uddannelser vender tankerne om, de synliggør nemlig, at de unge kan noget, og der stilles krav.

Hvad med at man på de kommunale STU-pladser begyndte at stille krav, både til de ansatte, til eleverne og til de tilbud, der efterfølgende gives til udviklingshæmmede? – krav, der kan udmunde i en faglighed, en kunnen og en bedre livskvalitet for den enkelte.

De unge kan og vil – nu mangler vi, at politikerne, de enkelte kommuner og STU-pladser vender bøtten og stiller krav til både uddannelse og til livet efter STU'en.

Svar fra Anni Sørensen, LEVs landsformand

Kære Tina Magling

Tusind tak for dit indlæg. Man skal ikke læse mange linjer, før det står klart, at du via din datters STU har stort engagement og interesse i området. Jeg deler begge dele. Både fordi jeg selv har en søn, som er i gang med STU, og også fordi STU er en kernesag for LEV. Området bliver heller ikke mindre interessant af, at den nuværende uddannelse p.t. evalueres af Undervisningsministeriet. Derfor følgende svar til dig og de mange andre interesserede læsere:

Jeg er enig i mange af Tina Maglings pointer i hendes debatindlæg. Det er et problem, at mange unge med udviklingshæmning oplever at kunne "vælge" imellem ét kommunalt tilbud. Tina mener også, at vi skal være bedre til at stille krav til kvaliteten og uddannelsesstedet, men også til den enkelte elev. STU skal ikke bare være et sted, hvor man hygger sig. Det er jeg sådan set enig i, men vi skal bare huske på, at målgruppen for STU er meget bred, så i stedet for at tale om krav til de unge, så vil jeg nok foretrække, at vi taler om, at der skal være klare målsætninger med indsatsen i forhold til den enkelte. For hvad er det for nogle krav, vi eller kommunerne skal stille til gruppen? og hvad skal der ske med dem, som ikke kan leve op til disse krav? Vi må fastholde, at STU er et tilbud for alle.

Tina efterlyser også en rød tråd i STU-uddannelsen og sammenhæng med den øvrige indsats. Hun spørger, om man kan sammensætte en STU uden at have tanke for fremtidens erhverv for den unge. Ja – det kan man vel godt, da STU er en ungdomsuddannelse for de unge, som ikke nødvendigvis har en fremtid på arbejdsmarkedet, og hvor perspektivet om arbejdsmarkedet nævnes i formålsparagraffen som en eventualitet og ikke det primære formål.

Omvendt er det også et problem, at der gennemføres STU-forløb uden sammenhæng med den indsats, som sideløbende eller efterfølgende leveres i kommunens jobcenter. Det er klart, at en STU også må have til formål at kvalificere de unge, for hvem det er realistisk at opnå en tilknytning til arbejdsmarkedet. Det må bare ikke være det primære formål – set på baggrund af den brede målgruppe for denne uddannelse. Her er det vigtigt at stå fast. Der er bred politisk accept, når det gælder investering i uddannelse, som kvalificerer i forhold til arbejdsmarkedet. Det er ikke nødvendigvis tilfældet, når det gælder uddannelse, som har til formål at kvalificere den unge til egen livsførelse.

På den baggrund har jeg naturligvis også med interesse noteret mig Glad Fondens initiativ om en mere erhvervsrettet uddannelse som supplement til STU'en. For der er ingen tvivl om, at behovet eksisterer. Den politiske intention med reformerne af fleksjob og førtidspension i 2013 var at begrænse adgangen til førtidspension og få flere ud på arbejdsmarkedet. Politikerne tog bare ikke stilling til, hvordan det så skulle lade sig gøre for en udsat gruppe som mennesker med udviklingshæmning. En STU gør det ikke alene her. Kunsten bliver at arbejde for en mere erhvervsrettet tilbygning til STU uden at give køb på det, som er grundidéen i uddannelsen: at unge uden potentiale for arbejdsmarkedet også har krav på udvikling.

Afslutningsvis vil jeg gerne endnu engang sige tak for indlægget. LEV Bladet er først og fremmest et medlemsblad. Derfor er det dejligt, når medlemmerne bruger tid på at fortælle, hvad de har på hjerte. Bliv endelig ved med det, selvom vi ikke kan love, at vi har plads til at bringe dem alle.

Luksus-sommerhus med pool og aktiviteter

F.eks POOLHUS TIL
18 PERSONER

Mandag - fredag fra

kr. 3.780

(Prisen er ekskl. forbrug
og evt. rengøring)

Store sommerhuse i hele landet med:

- Op til 10 soveværelser
- Swimmingpool
- Spabad
- Aktivitetsrum med bl.a. billard, dart, bordfodbold og bordtennis
- God plads og underholdning til alle

Kontakt os og hør nærmere eller bestil en brochure på www.luksushuse.dk

Luksushuse.dk · Livøvej 2A · 8800 Viborg
Tlf. 87 25 71 65 · info@luksushuse.dk

INDKALDELSE AF ANSØGNINGER TIL NANNY JACOBSENS FOND

Fondens formål er at yde støtte til psykisk udviklingshæmmede.

Støtte kan gives til såvel udviklingshæmmede enkeltpersoner som til projekter, hvis formål er at hjælpe grupper af psykisk udviklingshæmmede.

Desuden kan fonden give støtte til uddannelse og videnskabelige projekter.

Fonden yder kun støtte til personer og projekter, der **ikke** kan opnå offentlig støtte og prioriterer at støtte de psykisk udviklingshæmmede, der økonomisk er dårligst stillede.

Enkeltpersoner kan max tildeles kr. 5.000,00 i støtte, som skal beskattes.

Fonden uddeler støtte en gang om året, og ansøgningsfrist for året 2017 er den 20. oktober 2017.

Ansøgningsblanket kan udskrives på:
www.ret-raad.dk/faaborg-nannyjacobsensfond

Ansøgningsblanket kan ligeledes mod fremsendelse af frankeret svarcurver og med angivelse af, om der søges til enkeltperson eller projekt, rekvireres hos

Advokat Jess Lykke Gregersen
Albanigade 30
5000 Odense C
Tlf. 70101199
E-mail: an@ret-raad.dk

Jeg har ikke valgt at være handicappet

Jeg leder efter en løsning
der gør mig uafhængig

*Vi giver handicappede
et mere uafhængigt
hverdagsliv*

FACEBOOK · TWITTER · EMAIL

HOME BANKING · KØRESTOLSKONTROL tks-technology.dk

Landskonference 2017

OM BESKYTTET BESKÆFTIGELSE, AKTIVITETS- TILBUD

og miljø-
skifte

**LEV afholder landskonference den 2. november 2017
kl. 10 – 16.30 på Scandic i Kolding**

Landskonferencen tager udgangspunkt i LEVs nuværende fokussag om beskyttet beskæftigelse (§ 103) og aktivitetstilbud (§ 104) og vigtigheden af, at sådanne tilbud er adskilt fra borgerens bolig, så det hele ikke kommer til at foregå på samme matrikel.

Formålet med konferencen er at skabe fokus på området, præsentere nye og anderledes aktiviteter og give beslutningstagere bedre mulighed for at skabe nye tilbud og udvikle eksisterende.

Med LEVs Landskonference 2017 sætter vi spot på, hvordan vi giver mennesker med udviklingshæmning mulighed for at få en aktiv hverdag med beskæftigelses- og aktivitetstilbud, der er spændende, udviklende og giver den enkelte selvværd og livskvalitet. I kraft af gode værkstedstilbuds rehabiliterende indsats kan det for nogen oven i købet være en måde at forberede sig til at komme i skånejob på det ordinære arbejdsmarked.

Du vil kunne høre oplæg fra nogle af landets dygtigste fagpersoner, der præsenterer projekter, hvor brugerinddragelse og brugerengagement er i højsædet. Målgruppen for konferencen er kommunal- og landspolitikere, fagprofessionelle fra udførerområdet, myndighedsmedarbejdere, beslutningstagere fra kommunerne og pårørende.

Landskonferencen planlægges som en begivenhed med flere elementer:

- Oplæg om formålene med beskæftigelses- og samværstilbud
- Oplæg om nye initiativer på området, anderledes innovative tilbud, herunder medier, events, og andre spændende nye initiativer
- Cafe-område hvor en række aktiviteter fremvises som en slags messe og/eller udstilling
- Debat med lands- og kommunalpolitikere.

Følg med på lev.dk og her i bladet om nyt om konferencen.

AAB Kolding – en del af:

Engstien 2A • 6000 Kolding • T: 7552 5344
M: info@bovia.dk • www.bovia.dk

ØENS TANDTEKNIK

V/AUT. KLINISK TANDTEKNIKER CHRISTINA GARDE

Tid til nye tandproteser?

Som noget nyt på Bornholm kan de få lavet Deres tandproteser hjemme hos Dem selv eller på klinik i Nexø.

Ring og aftal tid til en gratis og uforpligtende konsultation, hvor vi sammen finder den rigtige løsning til Dem.

Telefon: 6133 0524

MARIE GRUBBE

Alslevvej 25 • 4850 Stubbekøbing • Telefon 5473 2920 • www.mariegrubbeskolen.dk

Hou Søsportcenter

Fuldt tilgængelige feriehus i smukke omgivelser

www.hou-seasport.com • +45 87 81 79 99

Vi har også Danmarks
bedst tilgængelige svømmehal

VANDHALLA

DSI HEDEHUSET I MARIAGER

-EN FORSKEL, DER GØR EN FORSKEL...

- Harlekin dagbeskæftigelse
- Botilbud
- §85 bostøtte
- Ressourceforløb
- Opholdssted for børn & unge
- Intern skole for børn, unge & voksne

DSI HEDEHUSET
www.hedehuset.dk

VI BENYTTES OCN DANMARK

FÆLLESSKAB!
GENNEM FÆLLESSKAB OPSTÅR GODE RELATIONER

VI VIL GIVE UDVIKLINGSHÆMMEDE BORGERE MULIGHED FOR, AT TAGE DERES KONTAKT/PÆDAGOG MED UD HVOR ALLE DE GODE OPLEVELSER ER.

Igennem Ledsager Vikar er det nu igen muligt for udviklingshæmmede borger, at få sin pædagog eller andet kendt personale fra bostedet, med ud hvor alle de gode oplevelser er. Det kan være festivaler, familiefester, sportsarrangementer, ferierejser eller hvad man måtte lyste.

Ledsageren bliver i perioden for ledsagelsen privat ansat hos Ledsager Vikar og efter endt ledsagelse, sender vi borgeren en regning og udbetaler herefter løn til ledsageren. Der er således ingen penge mellem borger og ledsager.

Det er firmaet Ledsager Vikar der sælger en ydelse til borgeren og ligeledes Ledsager Vikar der betales ind til og som afregner med vores ansatte.

Når man er ansat hos Ledsager Vikar er man i perioden privat ansat og ikke offentligt ansat.

Algade 20 • 8382 Hinnerup
Tlf. 31 13 88 33 • www.ledsagervikar.dk

>> I MERE END 30 ÅR HAR GRANHØJEN HJULPET UNGE OG VOKSNE MED PSYKISKE LIDELSER OG SOCIALE PROBLEMATIKKER <<

GRANHØJEN ER INTERNATIONALT ISO 9001 CERTIFICERET OG BRUGER DEL TIL AT DOKUMENTERE DEN FAGLIGE INDSATS.

Vores ydelser er unikke, fordi vi altid har fokus på sammenhængen mellem vores:

- Botilbud
- Beskæftigelse / STU
- Behandling

Vi kan skræddersy et tilbud, der passer til den enkeltes funktionsevne og behov - og via samarbejdet med Skovhus Privathospital, kan vi garantere den bedste psykiatriske behandling.

TILMELD DIG VORES NYHEDSBREV OG FÅ MERE INFO: WWW.GRANHØJEN.DK

**HVIS DET DU GØR IKKE VIRKER
PRØV NOGET ANDET**
— efter grønt —

BLINDESTRÆDE 1 | 4300 HOLBÆK | TLF. 59 93 23 01 | E-MAIL: KONTAKT@GRANHØJEN.DK

Granhøj
SPECIALPSYKIATRISK BEHANDLING

HELE NORDJYLLANDS
SPECIALSKOLE

LIMFJORDSSKOLEN
LØGSTØR

STU
I DØGNDRIFT

NATUR • KUNST • IDRÆT • SUNDHED • MEDIER
REJSER IND- OG UDLAND

WWW.LIMFJORDSSKOLEN.DK

MPS sæde

special
tomato
Produkter til børn og unge

Liner sæde og ryg

Sitter sæde

Jogger klapvogn

GLOBAL CAREHAB
www.GlobalCarehab.com
plr@globalcarehab.dk
24 65 55 50

Menneskemylderet i Allingehavn

Glimt fra årets folkemøde

I stil med tidligere år var LEV også til stede på årets folkemøde på Bornholm.

På disse sider har vi samlet nogle indtryk fra begivenheden.

Billedet tv:
LEVs landsformand Anni Sørensen diskuterer handicap og beskæftigelse sammen med Leif Lahn, beskæftigelsesordfører for Socialdemokratiet, Børne- og socialminister Mai Mercado (K) samt "en halv" Ejner Holst, næstformand i LO.

Billedet herunder:
LEVs næstformand Ib Poulsen grubler sammen med Henrik Appel, medlem af KL's social- og sundhedsudvalg. Debatten, der giver anledning til den dybe refleksion, handler om strukturreformens konsekvenser for handicapområdet.

Billedet herover:
Projekt KLAP var også genstand for en debat på Folkemødet. Her ses Anni Sørensen med Joan K. Rasmussen, som arbejder i et KLAPjob på Rederiet Færgen.

Billedet th:
Brugen af misvisende og tendentiose tal i den politiske debat var også genstand for en debat, der foruden LEVs landformand havde deltagelse af medlem af folketinget for Enhedslisten Jakob Sølvhøj, borgmester i Lejre Kommune Carsten Rasmussen (S) samt Jesper Tynell, journalist på P1 og forfatter til bogen Mørkelygten, der handler om samme emne.

1000 - 2990

BE Consult

Æblehaven 9 • 2680 Solrød Strand

Ikke alle er lige gode til tal
BE Consult kan hjælpe dig med det hele

Tel. 40 18 81 87

info@birgereskildsen.dk
www.birgereskildsen.dk

3700 - 3790

KELDOR

Torvegade 6 • 3700 Rønne
Telefon 62 26 50 85

Aflastningshjemmet Rendbjerg

et tilbud til udviklingshæm-
mede voksne og børn

Rendbjergvej 9
6320 Egersund
Tlf. 88 72 44 70

Ziegler Service

Storkøkken Service Aut. kølefirma
• Reparation • Salg • Service • Indretning
Salg af professionelt rengørings- & storkøkkenudstyr

Døgnaøbent - Døgntlf. 40 58 27 72

Hørby Allé 11 - 2770 Kastrup
32 50 27 72

Bo- og dagtilbuddet Røbo

- støtter LEV

7000 - 7990

Herning Løve Apotek

Gratis parkering bag apoteket

Bredgade 45 • 7400 Herning • Tlf. 97 12 00 22

4000 - 4990

Tilbud til mennesker med udviklings-
forstyrrelser og udviklingshæmning:
Skolehjem, ungdomsuddannelse,
vokscentre og værksteder

Strandvejen 15 • 4733 Tappernøje • Tlf. 55 96 51 19
E-mail: marjatta@marjatta.dk • www.marjatta.dk

Mads Bjerresvej 7 • 7500 Holstebro
Tlf. 96 10 44 00 • www.kajbech.dk

8000 8990

Charlottehøj KØD

Hammershusvej 41
8210 ÅRHUS V.
Telefon 86 16 82 87

3000 - 3670

**MagView
Magnetsystem**

Kurreholmvej 33 G • 3330 Gørløse
Tlf. 2711 9941 • info@magview.dk • www.magview.dk

6000 - 6990

JPJ-Finmekanik v/ Jens Peter Jensen

Tlf. 21 60 64 26
Sønderbyvej 13, Møgeltønder
6270 Tønder

AMS/Bk Ejendomsservice

Håndsrækning til stort og småt. Mindre rep. ude og inde.

- Oprydning, opsætning af hylder, lamper o.a.
- Højtryksspuling af bl.a. terrase/fliser
- Budkørsel
- Knivslibning
- Male opgaver
- Mindre tømmearbejde og mindre muretopgaver

AMS/Bk Ejendomsservice
Bo Kristensen
Mob: 20 31 01 20
Mail: bo.k2211@gmail.com

Alt til rimelige priser

TØMRER & SNEDKER HØJBO · HELGESEN

Værksted:

Fabrikvej 10 · 8260 Viby J

Tlf/Fax 86 26 37 11

Erik Højbo Nielsen

Mobil: 40 41 54 43

Erland Helgesen

Mobil: 23 43 53 55

Paul Mathiesen er et kvalitetsbevidst firma, hvor vi klarer alle udfordringer med jordarbejde, græsplæner, betonrenovering samt kloakarbejde i samarbejde med autoriseret kloakmester.

Vi er specialister indenfor brolægningssarbejde som belægning af indkørsel, terrasse, trapper osv.

Endvidere udfører vi alle tænkelige mindre opgaver indenfor murerfaget.

Paul Mathiesen *Anlægsentreprenøren*

Ring 20 70 31 98

Ring for et uforpligtende tilbud

9000 - 9990

scanca aps
big bag solutions

Scanca ApS

Storskovvej 42

DK-9330 Dronninglund

Tel. +45 40 58 58 15

CVR nr. DK-20674482

scanca@mail.dk

Teglvangenget 54 Als
9560 Hadsund
Tlf. 98 58 18 58
www.hvem-kan.dk

Den selvejende institution

HVEM • KAN

Voksen-socialt opholdssted

OK
MALER SERVICE
-ET GODT STYKKE HÅNDVÆRK

v/malermester Ole Kofoed

Bergsøesvej 1

Tlf. 40 41 04 40

AMS/Bk Ejendomsservice

Håndsrækning til stort og småt. Mindre rep. ude og inde.

- Oprydning, opsætning af hylder, lamper o.a.
- Højtrykspuling af bl.a. terrasse/fliser
- Budkørsel
- Krovslibning
- Male opgaver
- Mindre tømrerarbejde og mindre mureropgaver

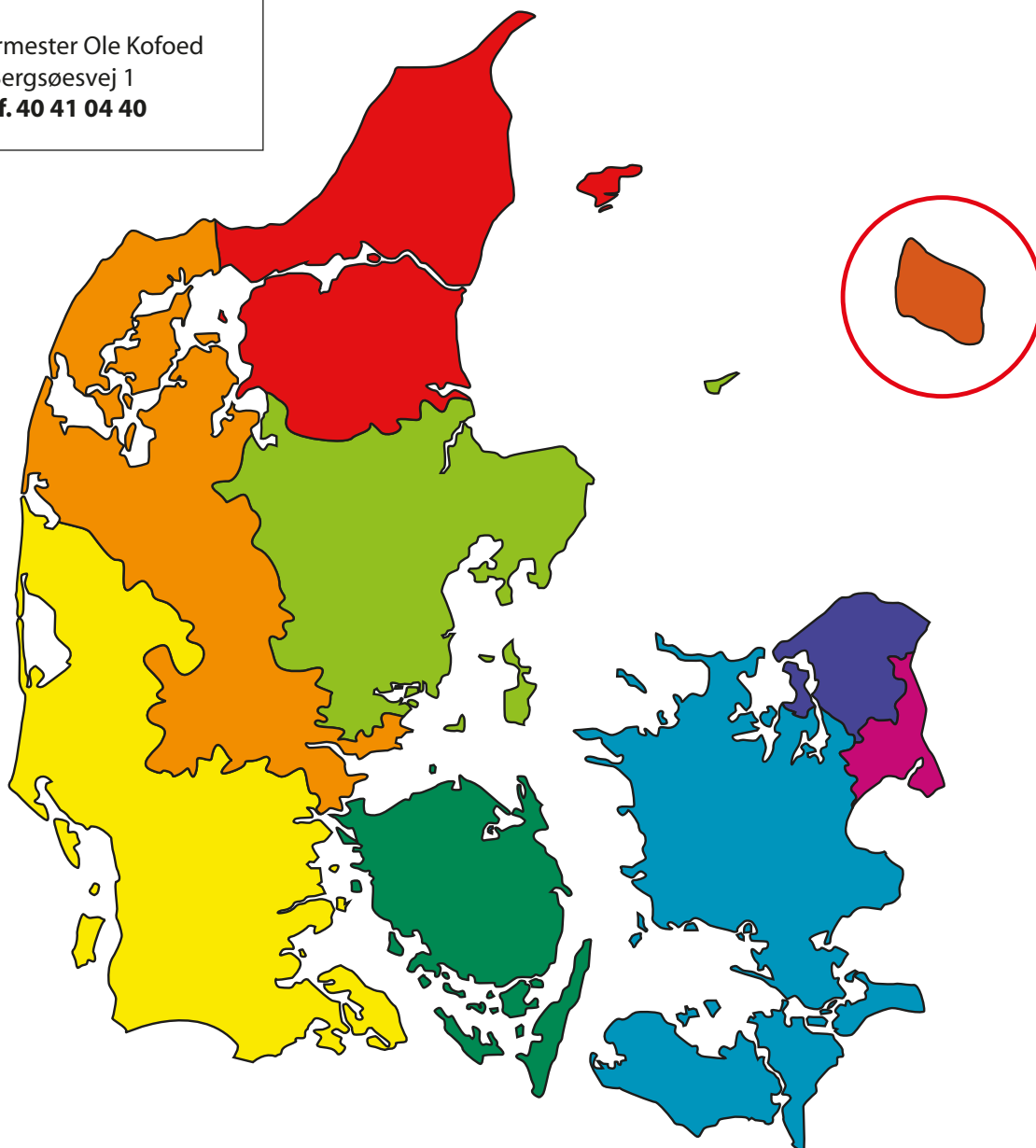
AMS/Bk Ejendomsservice

Bo Kristensen

Mob: 20 31 01 20

Mail: bok2211@gmail.com

Alt til rimelige priser

Nybro er en institution, hvor der gives tilbud til børn og unge med ASF (autisme spektrum forstyrrelser) samt relaterede diagnoser som ADHD, OCD, Tourette og Angst.

Aldersmæssigt befinder børnene/de unge sig mellem 5 - 30 år.

Den Selvejende Institution Nybro

Nybro 7 • 6200 Aabenraa
Telefon: 74 62 08 52
Email: post@nybro7.dk
www.center-nybro.dk

Ågade 27
6000 Kolding
Tlf. 75 94 56 14

Aftenskolen for udviklingshæmmede.

Ring og rekvirer program for sommerhøjskoler, weekendkurser samt for undervisning i Kolding, Fredericia Vejle, Svendborg og Faaborg Midtfyn.

“Skal vi finde dit næste job - eller din næste medarbejder?”

Anita Hovgaard Hansen
Afdelingsleder, JKS Vejle

Tag en snak med dit lokale vikar- og rekrutteringsbureau
Vi har et landsdækkende netværk og 20 års erfaring. Kontakt os på telefon **75 840 880** og få mere at vide om fordelene ved et samarbejde med JKS - uanset om du søger nyt arbejde eller nye medarbejdere.

vikar | rekruttering | projektmedarbejdere | outplacement | HR-løsninger

JKS
medarbejdere til tiden

Lillehøjvej 2 • 8600 Silkeborg
Tlf. 89 70 00 00 • Fax 89 70 00 01
www.absjkontor.dk • absjkontor@absjkontor.dk

KONTORARTIKLER · KONTORMØBLER · KONTORMASKINER · SERVICEVÆRKSTED
DATATILBEHØR · AV-UDSTYR · KANTINE & HYGIEJNE · EMBALLAGE · TRYKSAGER

HADRUP LUND

- et helhedstilbud for udviklingshæmmede børn og voksne

- STU for interne og eksterne elever.
- Det pædagogiske arbejde bygger på Rudolf Steiners helsepædagogik.
- Vi tilbyder forløb, hvor eleverne arbejder på værksteder med køkken og have, vævning, håndarbejde, kommunikation og årstiderne.
- Vi tilbyder eleverne: Eurytmi, maleterapi, motion, studieture, virksomhedsbesøg og årstidsfester.

Se mere på hadruplund.dk
Skriv til info@hadruplund.dk

MANGE FORDELE VED AT BO PÅ SCANDIC KOLDING

Hos os kan du fx nyde en optimal beliggenhed i Trekantsområdet og fri parkering til din bil lige uden for hotellet. Du bor på charmerende værelser og kan besøge os i vores stemningsfulde restaurant.

Og som medlem af LEV får du en særlig pris på dine overnatninger, uanset om du besøger os i forbindelse med en mødedag eller i din ferie.

Brug bookingkoden:
D000004591

scandichotels.dk/kolding

Scandic
KOLDING

Grib chancen

– gør din indflydelse gældende på fremtidens handicappolitik

Synes du, at handicap-politikken halter i din kommune? Måske du oplever, at alt få borgere med udviklingshæmning får førtidspension for i stedet at blive sendt i meningsløse og opslidende jobafklaringsforløb? Eller at kommunen er begyndt at opkræve betaling for al ledsagelse til borgere med handicap?

Disse og mange andre spørgsmål har du en særlig god mulighed for at sætte på dagsordenen i din kommune, da der er kommunalvalg d. 21. november. Nu og i den kommende tid vil der være lokalpolitiske kandidater i din kommune, som er interesserede i at komme i dialog med borgerne. Det kan du benytte som en lejlighed til at få sat udviklingshæmmedes livsvilkår på den politiske dagsorden. Udspørg kandidaterne om deres handicappolitiske visioner, og hvordan de vil sikre bedre livsvilkår for borgere med udviklingshæmning end det nuværende byråd. Det kan være på lokale vælgermøder, på strøget i din by eller i en helt tredje sammenhæng. Der er mange muligheder.

I LEV arbejder vi aktivt med at sætte livsvilkårene for borgere med udviklingshæmning på den politiske dagsorden op til kommunalvalget. Både i landsdækkende medier og på lokale vælgermøder og lignende vil LEV rejse debat og forsøge at forpligte de kommunalpolitiske kandidater til at føre en ansvarlig handicappolitik, når de kommer til magten.

LEV Holbæk inviterer til møde om FØRTIDSPENSION

Har I et barn i alderen 16 -17 år, som I mener bør have førtidspension ved det 18. år? Så mød op og bliv vejledt i, hvordan I skal gribe dette an på mødet, der afholdes tirsdag den 10. oktober kl. 19.00.

Temaer på mødet bliver:

- Når førtidspension er det soleklare svar
- Hvad er "glatte sager"?
- Hvad skal man være opmærksom på ved ansøgning om førtidspension?
- Hvornår skal man starte en pensions sag op?

Oplæg ved konsulent fra Holbæk Kommune.

Sted: CSU-Holbæk, Seminarieparken 2.

Tilmelding senest den 1. oktober til Mogens Hansen på mail: mogenshansen49@gmail.com

LEV-kreds og kommune laver partnerskabsaftale

om idrætsdag

LEV Holbæk leverer penge og frivillige. Holbæk Kommune leverer pædagogisk støtte. Det er indholdet i en partnerskabsaftale kreds og kommunen har indgået for at holde liv i idrætsdagen SOL, der står for Sundhed, Oplevelser og Livskvalitet.

Idrætsdagen blev første gang afviklet sidste år, men i LEVs lokale kreds var man bange for, at den ikke ville blive til noget i år medmindre man selv tog et initiativ. Til Nordvestnyt har LEVs kredsformand, Mogens Hansen sagt: "Med tanke på kommunens økonomiske situation og nedskæringer frygtede vi, at SOL-dagen ikke blev gentaget. Men der har været stor velvilje til at lave en aftale, hvor kommunen forpligter sig til at stille med den pædagogiske støtte, som deltagerne i idrætsdagen har brug for."

Ifølge partnerskabsaftalen skal LEV yde 5.000 kroner til arrangementet samt frivillige til at stå for det praktiske. Kommunen sørger for den hjælp og støtte, de enkelte deltagere har brug for.

SOL-dagen afvikles den 18. november i de to haller på det gamle seminarium. Alle med udviklingshæmning over 15 år kan deltage. Mogens Hansen håber på mellem 75 og 100 deltagere.

FRIVILLIGE SØGES

LEV Holbæk vil meget gerne i kontakt med frivillige, som vil være med til at tilrettelægge og afholde SOL-dagen. Har du lyst til at gøre en forskel og glæde andre, kan du læse mere på www.facebook.com/soltilalle/

Kontakt socialpædagog & fagligkoordinator Kamilla Pedersen på mail kamma@holb.dk eller Mogens Hansen fra LEV Holbæk på mail mogenshansen49@gmail.com.

ØSTER SKERNINGE
AUTOVÆRKSTED

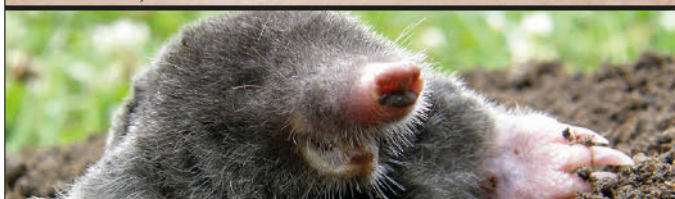
Øster Skerningevej 17B, Ollerup
5762 Vester Skerninge
Tlf: 6224 1349
Email: info@oe-skrauto.dk
www.oe-skrauto.dk

Spar 150.000,- de næste 10 år

Prisen på olie og elektricitet vil stige i fremtiden. Hvis du i dag bruger f.eks. 8.000 kWh til elopvarmning kan Danmarkspumpen Extreme - med en SCOP på 5,4 - levere den samme varmemængde med ca. 1.500 kWh i strømbrug

For nærmeste forhandler se
www.Danmarkspumpen.dk
eller ring til Kinnan på 8617 8700

Vi håndterer bl.a.: Hvepse og bier • Myrer • Mårer • Muldvarper • Mosegrise

Nielsen's Skadedyrsbekæmpelse
Ingeborgsvænge 2 • 4500 Nykøbing
Tlf. 21 62 05 16 • Email: erik-hedemand@jubii.dk
www.nielsens-skadedyrsbekæmpelse.dk

Ortopædisk håndskomageri

Conny Guldbæk

Danmarksgade 20
6700 Esbjerg
Tlf. 21 26 23 88
orto-sko@bbsyd.dk
www.ortosko.dk

Alle har ret til en seksualitet!

Seksualvejleder
Josephine Egestorp

Mit navn er Josephine Egestorp.
Jeg er certificeret seksualvejleder med speciale i handicap-sexologi.

Jeg kæmper for, at mennesker med funktionsnedsættelser også får mulighed for at udleve deres seksualitet.

Vil du vide mere om mig, og hvad jeg kan tilbyde, så besøg min hjemmeside, eller kontakt mig på: 93 88 96 93

www.josephineegestorp-dk5.webnode.dk

Helle for fællesskab og udvikling

Efterskoleophold for sent udviklede unge

Kom og vær en del af vores fællesskab og mød nye venner.

Du møder en prøvfri skole med praktiske og kreative værksteder og hvor vi sammen har fokus på din personlige udvikling og livsglæde.

Læs meget mere om vores tilbud på:
www.efterskolenhelle.dk

 helle
for at komme videre

DILLES HOLM - et liv på egne betingelser

DILLES HOLM

FREDERIKSMUNDE

Salimorvej 1 • 4874 Gedser
Tlf. 20 95 06 11 • www.dillesholm.dk

ARCOPEDICO

- Sko med ultralette, bløde såler og med dobbelt svangstøtte

- Sko der virker aflastende på fødder, ben, ryg og lænd

- Sko, der ikke strammer, hvis fødderne hæver

ARCOPEDICO - Kompromisløs komfort

LMC Arco ApS Lysnæs Havnevej 13 3390 Hundested
Tlf. 47 98 15 33 Fax 47 98 15 32 E-mail info@arcopedico.dk www.arcopedico.dk

Seminar om ASK

- Alternativ og Supplerende Kommunikation

Nogle borgere har funktionsnedsættelser, der indebærer, at de har særlige og komplekse behov for hjælp for at kunne kommunikere med omverdenen. Denne målgruppe er omdrejningspunktet for et todages seminar i København den 30. - 31. oktober 2017. Seminaret er arrangeret i et samarbejde mellem Socialstyrelsen og organisationen ISAAC Denmark, der er den danske afdeling af International Society for Argumentative and Alternative Communication.

På seminaret vil deltagerne få en forståelse for, at ASK følger med gennem hele livet, og at en ASK-løsning kræver kontinuitet og livslang udvikling for at fungere.

Erfaringen er desværre, at mange ASK-brugere oplever alvorlige tab i erhvervede kommunikationsmuligheder, eller, at udviklingen går helt i stå ved overgange i livet, for eksempel fra børnehave til skole og senere fra skole til voksentilbud og mellem forskellige boformer. Derfor er det vigtigt at sætte fokus på netop dette område.

Programmet byder på såvel internationale forskere som danske kapaciteter inden for området. Pårørende, terapeuter, pædagoger med flere er målgrupperne for seminaret.

Læs mere om program og tilmelding på isaac.dk

Søskendekursus i Ringsted

Ådalskolen i Ringsted afholder i foråret 2018 et søskendekursusforløb – det første finder sted den 17. marts.

Når der i en familie er et barn med særlige behov, påvirker det naturligvis hele familien og det kan spænde ben for det gode samvær. Og det er netop baggrunden for kursusforløbet.

Formålene med kurset er ifølge skolen, at børnene skal møde ligesindede og lære at sætte ord på deres liv.

Læs mere om indhold, pris og tilmelding på sokendekursus.blogspot.dk.

Handicapdansere til landsstævne

Sydvestjysk Handicapdansere – inklusiv fire spillemænd – var i starten af juli i Aalborg til DGI's landsstævne. Flokken gav tre opvisninger i flot stil på torvet ved Bredgade og spillede også til bal en aften.

Danserne havde øvet sig intensivt i månederne op til landsstævnet. Nogle af dansene er forenklede, men musikken er den oprindelige. Danseprogrammet bestod blandt andet af en kredsdans, en pardans og sluttede af med Totur til Vejle.

Kommunekredse

LANDSFORENINGEN LEV

– udvikling for udviklingshæmmede

LANDSKONTOR:

Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup
Telefon: 3635 9696
E-mail: lev@lev.dk
Web: www.lev.dk

KONTOR- OG TELEFONTID:

Mandag til torsdag: 9.00-15.00
Fredag: 9.00-13.00
Bankkonti i AL-Bank:
5332 0245153 (gaver og bidrag)
5323 0382733 (kontingenter m.v.)

LANDSFORMAND:

Anni Sørensen
Tlf. 2628 3083
e-mail: as@lev.dk

LEV BLADET:

Nr. 5/66. årgang 2017
ISSN: 1903-7937

PROTEKTOR:

Hendes Majestæt Dronningen

MEDLEM AF:

Inclusion International
NSR – Nordisk Samarbejdsråd

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Anni Sørensen

REDAKTION:

Anni Sørensen, Arne Ditlevsen,
Jeppe Sørensen, Hans Andersen,
Lars Ege, Thomas Gruber,
Thomas Holberg

FORSIDEFOTO:

Thomas Sjørup

STOF TIL BLADET SENDES TIL:

Blekinge Boulevard 2, 2630 Taastrup
Telefon: 3635 9696
Telefax: 3635 9697
E-mail: redaktion@lev.dk
Indsendte bidrag afspejler ikke
nødvendigvis LEVs holdninger.

DEADLINE:

LEV 6 udkommer den 13. oktober.
Deadline er den 14. september.
LEV 7 udkommer den 17. november.
Deadline er den 12. oktober.

ANNONCEKSPEDITION:

FL Reklame
Damgårdsvvej 46, Gram
8660 Skanderborg
Tel. 8793 3788
Email: fl@flreklame.dk

OPLAG: 8.000 stk.

LAYOUT OG TRYK:

Synergi Reklamebureau Webbureau

LEVS RÅDGIVNINGSTJENESTE:

Mandag, tirsdag, onsdag: 10.00-12.00.
Ring på tlf. 8038 0888.
LEV betaler samtalen.
E-mail: raadgivningen@lev.dk

MANGLENDE LEVERING AF BLAD:

Hvis du ikke har modtaget
LEV Bladet så send en mail til
redaktion@lev.dk. Så vil vi sørge for,
at bladet bliver eftersendt til dig.

Assens/Middelfart/Nordfyn

Ingrid Rasmussen
Tlf. 2321 8754
e-mail: ingrid-rasmussen@outlook.com

Billund

Mette Andersen
Tlf. 2870 3091
e-mail: flintemarken@gmail.com

Bornholm

Henrik Stilling
Tlf. 2617 0829
e-mail: hstilling@gmail.com

Djursland

Heidi Vølcker
Tlf. 8752 9130
e-mail: heidi@djfh.dk

Dragør/Tårnby

Tina Greve
Tlf. 6071 4705
e-mail: tina-greve@hotmail.com

Egedal

Jane Villemoes
Tlf. 4031 7597
e-mail: janevillemoes@msn.com

Esbjerg/Fanø

Dorthe Højriis Thomsen
Tlf. 5230 8771
e-mail: dhtprivat@mail.dk

Favrskov/Skanderborg

Lone Thykær
Tlf. 8691 1070
e-mail: levesbjergfano@gmail.com

Faxe/Vordingborg/Stevns

Winnie Lindner Pedersen
Tlf. 2945 8313
e-mail: winnie_lindner@mail.tele.dk

Fredensborg/Hørsholm/Rudersdal

Flemming Sundt
Tlf. 2572 1707
e-mail: flemmingsundt@gmail.com

Frederiksberg

Kirsten Bartroff
Tlf. 3146 9287
e-mail: kirsten.bartroff@kreds.lev.dk

Frederikssund

Anita Stockholm
Tlf. 4818 1048
e-mail: anita@mertzit.dk

Furesø

Sine Holm
Tlf. 4498 4454
e-mail: sine.holm@biomerieux.com

Fåborg-Midtfyn/Ærø

Ulla Stick
Tlf. 6268 1987
e-mail: ulla.stick.kredslev@mail.dk

Gentofte

Jens Christian Pedersen
Tlf. 3968 2056
e-mail: jcpedersen@gmail.com

Gladsaxe

Alice Rasmussen (kontaktperson)
Tlf. 3969 5852
e-mail: alice.rasmus@webspeed.dk

Greve

Allan Jørgensen
Tlf. 4390 8963
e-mail: allan_joergensen@mail.dk

Haderslev

Solvej Laugesen
Tlf. 7484 1665
e-mail: solvej1954@gmail.com

Hedensted/Horsens

Dorrit S. Haulrich
Tlf. 7589 7919
e-mail: dokinira@hotmail.com

Helsingør

Jacob Svendsen
Tlf. 4922 6162
e-mail: jacob.svendsen@pol.dk

Herlev

Malene Hyldekrog
Tlf. 2467 3179
e-mail: malene@hyldekrog.dk

Hillerød/Allerød

Dorthe Kann
Tlf. 4826 1050
e-mail: dkann@dadlnet.dk

Holbæk

Mogens Hansen
Tlf. 2149 5389
e-mail: mogenshansen49@gmail.com

Høje Taastrup

Erik Petersen
Tlf. 2211 3430
e-mail: svane1@post11.tele.dk

Kalundborg

Søren Hansen
Tlf. 5950 7416
e-mail: sdh@dbmail.dk

Kerteminde

Laurits Nielsen
Tlf. 6534 1509
e-mail: lauhed1@gmail.com

Kolding

Inge Stausholm
Tlf. 7553 1320
e-mail: inge@istausholm.dk

København

Danielle Pröschild
Tlf. 4013 7016
e-mail: danielle@proschild.dk

Køge

Claus Nielsen
Tlf. 5628 3428
e-mail: claus.e.nielsen@gmail.com

Lolland-Falster

Kari Nordeide
e-mail: kari.nordeide@gmail.com

Morsø

Villy Lauridsen
Tlf. 4033 5961
e-mail: lauridsen.1@mail.dk

Nyborg

Ole Skovsbøll
Tlf. 4029 6097
e-mail: skovsboell@hotmail.com

Odder/Samsø

Tom Møller Jensen
Tlf. 3020 9133
e-mail: tom.m.jensen@gmail.com

Odense

Ib Poulsen
Tlf. 5386 1402
e-mail: ib.poulsen@gmail.com

Odsherred

Dorthe Pedersen
Tlf. 2120 8284
e-mail: dorthe.pedersen@hotmail.com

Randers

Vitus Jordan
Tlf. 2448 4180
e-mail: vitusjordan@gmail.com

Ringsted

Karl Østergaard Hansen
Tlf. 6150 1840
e-mail: lev.ringsted@gmail.com

Roskilde/Lejre

Bjørn Lykke Sørensen
Tlf. 6172 0976
e-mail: bohslm29@gmail.com

Rødovre

Tom Olsen
Tlf. 2021 3651
e-mail: tom-riechmann@post.tele.dk

Silkeborg

Anders Christensen
Tlf. 8684 6221
e-mail: anderschristensen1976@gmail.com

Skive

Inge-Lise Pedersen
Tlf. 2466 5917 / 2033 7751
e-mail: fthoft@webspeed.dk

Slagelse/Sorø

Gitte Larsen
Tlf. 2853 1309
e-mail: gla@attheweb.dk

Solrød

Carsten Wærens
Tlf. 5614 4125
e-mail: waerens@webspeed.dk

Svendborg/Langeland

Frank E. Jensen
Tlf. 6222 1490
e-mail: edelberg@stofanet.dk

Sønderborg

Finn Schmidt (kontaktperson)
Tlf. 2532 0805
e-mail: fluefinn43@gmail.com

Tønder

Jens Ellekjær
Tlf. 7472 4094
e-mail: je@kreds.lev.dk

Varde

Ole Lennart
Tlf. 2170 0359
e-mail: familien-lennart@mail.dk

Vejen

Karin Runge Hansen
Tlf. 2328 2662
E-mail: karin.runge@outlook.dk

Vejle

Kirsten Marie Sørensen
Tlf. 2176 3921
e-mail: ksorensen@stofanet.dk

Vendsyssel

Fridolin Laager
Tlf. 6146 8087
e-mail: laagerf@gmail.com

Vestegnen

Niels Tobiasen
Tlf. 2420 1624
email: lev.vestegnen@kreds.lev.dk

Vestjylland

Kurt Veise
Tlf. 6140 9025
e-mail: kurt.veise@lev-vestjylland.dk

Viborg

Susanne B. Andersen
Tlf. 2822 0596
e-mail: susannebandersen5@gmail.com

Aabenraa

Calle Bork Thams
e-mail: callethams@gmail.com

Aalborg/Himmerland

Anders Hind
e-mail: hindanders@gmail.com

Aarhus

Konstitueret formand:
Anne Kjeld Pedersen
Tlf. 2546 2978
e-mail: anne.kjeld.pedersen@gmail.com

Angelmanforeningen i Danmark

Lene S. Kongpetsak
Tlf. 5380 0284
e-mail: lenesommer@kongpetsak.dk
www.angelman.dk

Danske Døvblindfødtes Forening

Vibeke Faurholt
Tlf. 9885 4332
e-mail: faurholt@mail.tele.dk
www.ddbf.info

Dansk Forening for

Tuberøs Sclerose

Liselotte W. Andersen
Tlf. 8627 7714
e-mail: brandersen@webspeed.dk
www.tsdanmark.dk

Den danske CDG-forening

Pia Seitzberg
Tlf. 4634 1546
e-mail: johnnymadsen@email.dk
www.cdg.dk

Handicappede børn og unge uden diagnose

Anja Grevinge
Tlf. 6178 0508
e-mail: formand@hbud.dk
www.hbud.dk

Landsforeningen for Rubinstein-Taybi Syndrom

Karin Kirkedal Hansen
Tlf. 7569 5559
e-mail: kirkedal.hansen@jafnet.dk
www.rubinstein-taybisyndrom.dk

UniqueDanmark

Brian Schack
e-mail: formand@uniquedanmark.dk
www.uniquedanmark.dk

Kristelig Handicapforening

Thomas Bjerg Mikkelsen
Tlf. 8741 0138
e-mail: formand@k-h.dk
www.k-h.dk

Smith-Magenis Syndrom Forening

Charlotte Munk
Tlf. 2072 0817
e-mail: skovager9@gmail.com
www.smith-magenis.dk

Landsforeningen Downs Syndrom

Karina Rhiger
Tlf. 2870 4868
e-mail: formand@downssyndrom.dk
www.downssyndrom.dk

Landsforeningen for Fragilt X syndrom

Eva Bryld
Tlf. 2349 0317
e-mail: formand@fragiltx.dk
www.fragiltx.dk

Dansk Forening for Williams Syndrom

Mette Grentoft
Tlf. 2261 8260
e-mail: mettegreentoft@gmail.com
www.williams-syndrom.dk

Landsforeningen for Prader-Willi Syndrom

Jytte Helgogaard
Tlf. 2167 1299
e-mail: jyttehelgogaard@tdcadsl.dk
www.prader-willi.dk

Landsforeningen for Sotos Syndrom

Yvonne Wounlund
Tlf. 6447 1090
e-mail: yvonne-wounlund@mail.dk
www.sotosyndrom.dk

Landsforeningen Rett Syndrom

Martin Jagd Nielsen
Tlf. 2170 3314
e-mail: martin@rett.dk
www.rett.dk

ULF – Udviklingshæmmedes Landsforbund

Lars Gjermandsen
Tlf. 7572 4688, Fax 7572 4633
e-mail: ulf@ulf.dk
www.ulf.dk

Copyright:

LEV må gerne kopieres og på anden måde anvendes, hvis kilden tydeligt angives.

Et eksemplar af den pågældende publikation bedes tilsendt LEVs redaktion.
ISSN 1903-7937

Styrke til at være noget for andre

www.sl.dk

SOCIALPÆDAGOGERNE

UNGDOMSUDDANNELSESCENTER MAGLEMOSEN BALLERUP

Ungdomsuddannelse under STU

Ungdomsuddannelsescenter Maglemosen er et uddannelsesstilbud til unge mennesker mellem 16 og 25 år. Uddannelses tilbuddet gives til unge udviklingshæmmede, der efter endt grundskoleundervisning, fortsat har behov for specialundervisning, værkstedsaktivitet eller tilsvarende som forberedelse til voksenlivet og som ikke kan indgå i de ordinære uddannelses tilbud. Der kan tilrettelægges særlige forløb under Lov om specialundervisning for voksne.

- Individuelt tilrettelagt uddannelses tilbud
- Undervisningsaktiviteter, eksterne praktikforløb, liniefag
- Sociale og pædagogiske aktiviteter
- Optagelse kan foregå løbende

Magleparken 1 • 2750 Ballerup • Tlf. 44 77 61 01 • maglemosen@balk.dk • www.maglemosen.dk

Mangler du et foreningsblad, eller har du allerede ansvaret for et, kan vi tilbyde at løfte opgaven med produktionen. Et foreningsblad er ofte det vigtigste bindeled mellem forening og medlemmer.

Vi har mange års erfaring og kan være behjælpelige med layout, tryk, distribution og eventuelt annoncesalg til hel eller delvis finansiering af bladet.

Vi kan også altid give et godt tilbud på dine øvrige tryk opgaver, f.eks. programmer, billetter, plakater, flyers og visitkort.

Kontakt os for en uforpligtende snak, vi deler gerne ud af vores erfaring...

Tænk anderledes

FL Reklame · Agerbakken 21 · 8362 Hørning · fl@flreklame.dk · t. +45 7022 1870

Boformen Gaia
Præstevænget 3A • 9320 Hjallerup
Tlf. 98 28 30 20 • www.gaiabo.dk

Bostedet i Nyrup er et bo- og dagtilbud for 38 voksne med lettere nedsat psykisk funktionsevne og/eller psykiske og sociale problemstillinger, og hvor det er muligt for beboeren at bo i tilbuddets selvstændige boliger

Bostedet i Nyrup
Skovvej 7 • 4262 Sandved
bosted@bostedetinyrup.dk
www.bostedetinyrup.dk
Tlf. 5542 1900

SIKKERHEDEN LIGGER I DETALJERNE

SIKOM Danmark A/S - Avanceret overvågning og sikkerhedsløsninger til større offentlige og private virksomheder.

Adgangskontrol
Brandalarmering
Perimeterstyring
Santaleanlæg
Talevarsling
Video overvågning
Tyverialarm

Rådgivning - Projektering - Systemintegration.
SIKOM Danmark A/S • Tel. +45 8764 6000 • Besøg os på www.sikomdanmark.dk

PRESSALIT® care

www.pressaliticare.dk

Sejl til Bornholm med handicap-venlige færger

Fra Ystad med hurtigfærge, eller med natfærge - og fine kahytter - fra Køge.

Bil + 5 pers. T/R
YSTAD-RØNNE
Priser fra
612
DKK

Bil + 5 pers. T/R
KØGE-RØNNE
Priser fra
850
DKK

Færgen ⚓

Færgen sejler mod nye horisonter, skønne danske øer. Rejser du uden for sæsonen får du glæde af de store prisnedsættelser, som fortsætter i 2017.

faergen.dk

PAK-SELV OG BOOK
Unikke ø-pakker, ophold oplevelser + færge i

Dansk Ø-ferie®
- danskoferie.dk

Beskæftigelse Chaplin
Et rigtigt arbejde...

Chaplin er en socialøkonomisk virksomhed i Helsingør som siden 2003 har ydet botræning, beskæftigelse og uddannelse til mennesker på særlige vilkår.

Her er medarbejderne i front i den daglige drift, med hver deres arbejds- og ansvarsområder. Det pædagogiske personale støtter og vejleder den enkelte og de forskellige teams.

...med mange muligheder
Vil du lære at lave bolcher?
Eller løse håndværks- og pedeløpgaver?
Vil du designe smykker?
Ekspedere kunder i en stor støjbutik?
Vil du tilberede og anrette mad på byens bedst besøgte café i hjertet af Helsingør?
Eller vil du servere for de mange glade gæster?
Vil du lære at arbejde med 3D print?

Chaplin
BO, BESKÆFTIGELSE OG UDDANNELSE

WWW.CHAPLIN.AS

Chaplin har det hele...

JEG ER UNG OG HAR
UDVIKLINGSHÆMNING - KAN
DET OVERHOVEDET LADE SIG
GØRE, AT JEG FÅR
EN FORSIKRING?

JEG BOR I ET
BOFÆLLESSKAB, ER DET
SÅ MULIGT AT FÅ EN
FORSIKRING, DER IKKE KOSTER
FOR MEGET?

JEG HAR ET HANDICAP,
SÅ DERFOR ER DER INGEN
FORSIKRINGSSELSKABER, DER
VIL FORSIKRE MIG.

NÅR MAN ER
UDVIKLINGSHANDICAPPET,
SÅ HJÆLPER KOMMUNEN DA
MED EN FORSIKRING,
GØR DEN IKKE?

HVAD KAN DER SKE I
MIT LIV, SOM GØR, AT DET
ER NØDVENDIGT, AT JEG
FÅR EN FORSIKRING?

Forsikring

- er det overhovedet noget for mig?

Er dette tanker, du kan nikke
genkendende til?

Så kunne HANDI Forsikrings-
service være en god mulighed
for at få svar på dine spørgs-
mål om forsikring.

Vi tilbyder forskellige
forsikringsmuligheder til
mennesker med udviklings-
hæmning og andre handicap.

Ring til os og hør nærmere.

CODAN **HANDI**
Forsikringservice

HANDI Forsikringservice

Tlf. 3635 9640

(mandag-torsdag kl. 9-15)

Email: handi@lev.dk